

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА
Пояснювальна записка і розрахунки
до кваліфікаційної роботи

МРЕ.284.02.04 ПЗ

Виконав:

студент групи: 211-ФС-Д23

спеціальності 072«Фінанси, банківська
справа, страхування
та фондовий ринок»

(роботу виконано самостійно, відповідно до
принципів академічної доброчесності)

Тельманова Є. С.

Керівник: доцент, канд. екон.наук

Стешенко О. Д.

Рецензент: професор, д-р екон. наук

Обруч Г. В.

Український державний університет залізничного транспорту

Факультет економічний

Кафедра фінанси, облік і аудит

Освітній рівень: магістр

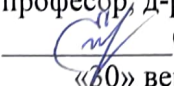
Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма «Управління фінансами, банківська справа, страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри,

професор, д-р екон. наук

 О.Г.Кірдіна

«30» вересня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ Тельмановій Євangelіні Сергіївні

- 1 Тема «Оцінка та управління фінансовою стійкістю підприємства» керівник Стешенко Олена Дамирівна, канд. екон. наук, доцент затверджені розпорядженням по економічному факультету від «21» жовтня 2024 року №27/24
- 2 Строк подання студентом закінченої роботи «10» січня 2025 року.
- 3 Вихідні дані: підібрати законодавчі акти і нормативні документи з теми дипломної роботи; вивчити і узагальнити монографічну, наукову, навчальну літературу щодо теми дипломної роботи; ознайомитися і підібрати сучасні публікації з теми роботи в наукових журналах й інших періодичних виданнях; зібрати, узагальнити, проаналізувати фінансову, статистичну, економічну інформацію про об'єкт дослідження для виявлення особливостей управління фінансово-кредитними ризиками в умовах впровадження високошвидкісного руху в Україні.
- 4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) дослідження сутності фінансової стійкості підприємства та діагностики його банкрутства; оцінка показників фінансової стійкості підприємства; діагностування методом інтегральної бальної оцінки; шляхи фінансової стабілізації підприємства в умовах кризової ситуації.

Перелік графічного матеріалу: наукові підходи щодо визначення сутності фінансової стійкості підприємства, класифікація факторів впливу на фінансову стійкість; аналіз показників фінансового стану підприємства; оцінка ймовірності банкрутства; діагностування фінансової стійкості підприємства методом інтегральної бальної оцінки; оптимізація фінансової стійкості ТОВ «Техноком».

6 Дата видачі завдання «30» вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів	Стан виконання етапів	Примітка
Вибір теми та її затвердження	02.10.2024-20.10.2024	
Підбір літератури та статистичних матеріалів	21.10.2024-30.10.2024	
Консультація з керівником щодо організації роботи	31.10.2024	
Огляд джерел інформації	01.11.2024-12.11.2024	
Написання чернетки першого розділу дипломної роботи	13.11.2024-21.11.2024	
Аналітична обробка інформації та написання чернетки другого розділу роботи	22.11.2024-13.12.2024	
Обробка матеріалу для написання аналітичних розрахунків третього розділу роботи	14.12.2024-05.01.2025	
Перед захист на кафедрі. Кінцеве оформлення роботи	09.01.2025	

Студент Тельманова Є.С.

Керівник Стешенко О.Д.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота магістра включає 110 аркушів пояснювальної записки формату А4, 30 таблиць, 12 рисунків, 50 літературних джерел.

Актуальність теми. Фінансова стійкість є багатогранною та унікальною категорією, оскільки дає змогу зробити оцінку діяльності підприємства з погляду стабільного і конкурентоздатного положення на ринку. В умовах воєнного стану, фінансово-економічної кризи та залежності економіки від інших зовнішніх факторів для підприємств все більш актуальною стає проблема фінансової стабілізації, забезпечення їх життєздатності та створення умов подальшого розвитку.

Метою дослідження є теоретико-методичне дослідження фінансової стійкості підприємства з подальшим діагностуванням його ймовірного банкрутства та визначенням заходів з антикризового управління.

Предметом дослідження виступають принципи та методи управління фінансовою стійкістю ТОВ «Техноком» у сучасних умовах господарювання.

Об'єктом дослідження є Товариство з обмеженою відповідальністю «Техноком» (ТОВ «Телеком») та його потенційний розвиток у процесі фінансових відносин.

Методологічною основою дослідження з'явилися праці учених по теорії оцінки фінансової стійкості, чинні правові та нормативно-законодавчі акти, що регламентують процес управління фінансовою стійкістю, а також матеріали періодичних видань, монографії, фінансова звітність ТОВ «Техноком» період дослідження.

Ключові слова: ЛІКВІДНІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, БАНКРУТСТВО.

ABSTRACT

The master's qualification work includes 110 pages of explanatory note in A4 format, 30 tables, 12 figures, 50 references.

Relevance of the topic. Financial sustainability is a multifaceted and unique category, as it allows to assess the company's activities in terms of a stable and competitive position in the market. In the context of martial law, the financial and economic crisis and the dependence of the economy on other external factors, the problem of financial stabilisation, ensuring their viability and creating conditions for further development is becoming increasingly relevant for enterprises.

The purpose of the study is a theoretical and methodological research of financial stability of an enterprise with further diagnosis of its probable bankruptcy and determination of measures for crisis management.

The subject of the study is the principles and methods of managing the financial stability of Technocom LLC in the current economic environment.

The object of the study is the Limited Liability Company 'Technocom' (LLC 'Telecom') and its potential development in the process of financial relations.

The methodological basis of the study are the works of scientists on the theory of financial stability assessment, current legal and regulatory acts governing the process of financial stability management, as well as materials of periodicals, monographs, financial statements of LLC 'Technocom' for the period of research.

Keywords: LIQUIDITY, SOLVENCY, FINANCIAL STABILITY, PROFITABILITY, BANKRUPTCY.

Зміст

Вступ	7
1 Теоретичні основи визначення сутності та оцінки фінансової стійкості підприємства	9
1.1 Сутність та значимість фінансової стійкості підприємства	9
1.2 Методика визначення фінансової стійкості підприємства	18
1.3 Дослідження діагностування банкрутства підприємства	30
Висновки до першого розділу	45
2 Оцінка показників фінансової стійкості ТОВ «Техноком»	46
2.1 Характеристика діяльності підприємства	46
2.2 Аналіз показників фінансового стану підприємства	55
2.3 Оцінка ймовірності банкрутства підприємства	63
Висновки до другого розділу	72
3 Управління фінансової стійкістю підприємства на прикладі ТОВ «Техноком»	73
3.1 Діагностування фінансової стійкості підприємства методом інтегральної бальної оцінки	73
3.2 Оптимізація фінансової стійкості підприємства	80
3.3 Шляхи фінансової стабілізації підприємства в умовах кризової ситуації	84
Висновки до третього розділу	96
Висновки	98
Список використаної літератури	102
Додатки	106

МРЕ. 284.02.04 ПЗ

Зм.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата			
Розроб.		Тельманова С.С.			Оцінка та управління фінансової стійкості підприємства	Літ.	Арк.
Перевір.		Стешенко О.Д.				6	Аркушів
Реценз.						УкрДУЗТ	
Н. Контр.		Тройнікова О.М.					
Затверд.		Кірдіна О.Г.		08.01			

Вступ

Актуальність теми. В ринкових умовах суб'єкти господарювання самостійно залучають фінансові ресурси, намагаються ефективно їх розміщувати з метою забезпечення безперебійної підприємницької діяльності, здійснюють самостійний пошук контрагентів. Фінансова стійкість підприємства характеризується таким станом фінансових ресурсів, який відповідає потребам розвитку та вимогам ринку. А в сучасних умовах фінансова стійкість стає якісною характеристикою фінансових можливостей підприємства та його партнерів.

Фінансова стійкість є основним показником успішної економічної діяльності, базою прийняття рішень з розвитку та вдосконалення функціонування підприємства. Вона також важлива для економічних партнерів, які співпрацюють з даним господарюючим суб'єктом. Очевидно, тому забезпечення фінансової стійкості є найважливішим завданням фінансових служб і адміністрації підприємства, умовою успішності його внутрішніх і зовнішніх взаємодій.

Управління фінансовою стійкістю підприємства – це процес планування, організації, контролю та регулювання фінансових ресурсів із забезпеченням стабільного фінансового стану компанії. Основною метою цього управління є збереження рівнів ліквідності та платоспроможності, мінімізація ризиків банкрутства підприємства.

Фінансова стійкість підприємств під час воєнного часу є особливо критичною, крім економічної ситуації, ускладнюється господарські відносини, зростають ризики та невизначеність, а багато ресурсів залишаються обмеженими. Підприємства в таких умовах повинні адаптувати свої фінансові стратегії, щоб забезпечити виживання, стабільність і, якщо можливо, розвиток.

Таким чином, визначення сутності фінансової стійкості, факторів і механізмів підвищення її показників в даний час представляє не тільки теоретичний, але і значний практичний інтерес. Тому в сучасних умовах господарювання, на етапі активної розробки інвестиційних і інноваційних

проектів і законів, з ними пов'язаних, проблема фінансової стійкості підприємств особливо актуальна.

Питання оцінюванню фінансової стійкості підприємств, їх в'язок зі станом економіки розробляється як вітчизняними вченими, такими, як Біла О. Г., Мних Є.В., Сорока Й. Й., Тютюнник Ю. М., так і закордонними класиками П. Роузом, С. Юджінс і сучасними фахівцями Л. Матцом, М. Дейтсом, А. Хавасом та багатьма іншими. Їх різні підходи до вивчення багатогранної проблематики забезпечення фінансової стійкості за рахунок сучасного інструментарію управління фінансовими потоками досягнення оптимальних значень фінансових показників за рахунок управління рівнем ліквідності та ризикованості активів заслуговує на високу оцінку якості проведених наукових досліджень.

Метою дослідження є теоретико-методичне дослідження фінансової стійкості підприємства з подальшим діагностуванням його ймовірного банкрутства.

Для досягнення поставленої мети у роботі необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити сутність поняття фінансової стійкості підприємства;
- охарактеризувати фактори, що впливають на фінансову стійкість;
- дослідити методичні підходи щодо оцінки рівня фінансової стійкості підприємства;
- надати характеристику об'єкту дослідження (ТОВ «Техноком»);
- здійснити аналіз фінансового стану підприємства;
- надати оцінку рівню та ефективності управління фінансовою стійкістю;
- побудувати модель управління фінансовою стійкістю ТОВ «Техноком» з урахуванням рівня ризикованості операцій.

Предметом дослідження виступають принципи та методи управління фінансовою стійкістю ТОВ «Техноком» у сучасних умовах господарювання.

Об'єктом дослідження є Товариство з обмеженою відповідальністю «Техноком» (ТОВ «Телеком») та його потенційний розвиток у процесі фінансових відносин.

Наукова новизна та практична цінність роботи визначається в наступному:

- запропонована модель оцінки рівня фінансової стійкості ТОВ «Техноком» з урахуванням рівня ризикованості;

- досліджені етапи та напрями підвищення рівня фінансової стійкості ТОВ «Техноком» за рахунок побудови системи антикризового управління.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретичних досліджень та методичних рекомендацій щодо управління фінансовою стійкістю діяльності ТОВ «Техноком».

Методика дослідження ґрунтується на системному підході та аналізі теорії оцінки та управління фінансовою стійкістю, структурних змін в економічній діяльності суб'єктів господарювання у сфері управління ризиками.

Методологічною основою дослідження з'явилися праці учених по теорії оцінки фінансової стійкості, чинні правові та нормативно-законодавчі акти, що регламентують процес управління фінансовою стійкістю, а також матеріали періодичних видань, монографії, фінансова звітність ТОВ «Техноком».

У першому розділі дипломної роботи вивчаються теоретичні основи оцінки фінансової стійкості підприємства.

У другому розділі проводиться фінансово-економічна оцінка діяльності підприємства.

У третьому розділі наведені шляхи підвищення рівня фінансової стійкості.

Апробація результатів. Тельманова Є.В. Модель оцінки впливу підприємницького ризику на прибутковість підприємства / О.Д.Стещенко, Є.В.Тельманова/ Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: Збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції. 31 жовтня 2024 р., м. Полтава / Полтавський державний аграрний університет. Полтава: ПДАУ, 2024. С.896-899.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Містить 110 сторінок, 30 таблиць, 12 рисунків, 50 джерел використаної літератури

1 Теоретичні основи визначення сутності та оцінки фінансової стійкості підприємства

1.1 Сутність та значимість фінансової стійкості підприємства

В сучасних умовах господарювання набуває актуальності питання визначення фінансової стійкості підприємства. Підсумки проведення діагностування фінансової стійкості важливі як для процесу управління підприємством так і для рішення задач які пов'язані з діловими зв'язками з контрагентами господарювання.

Фінансова стійкість – це стабільність фінансового положення підприємства, що забезпечується достатньою часткою власного капіталу у складі джерел фінансування. Достатня частка власного капіталу означає, що позикові джерела фінансування використовуються підприємством лише в тих межах, в яких воно може забезпечити їх повне і своєчасне повернення. З цієї точки зору, короткострокові зобов'язання по сумі не повинні перевищувати вартості ліквідних активів [5].

Згідно з іншим визначенням фінансова стійкість характеризується фінансовою незалежністю, здатністю маневрувати власними засобами, достатньою фінансовою забезпеченістю безперебійності основних видів діяльності, станом виробничого потенціалу. Фінансова стійкість формується в процесі усієї виробничо-господарської діяльності і є головним компонентом фінансового стану підприємства [8].

Фінансова стійкість якнайповніше може бути розкрита на основі вивчення співвідношення між статтями активу і пасиву балансу. Поетом вона знаходиться в тісному взаємозв'язку з платоспроможністю суб'єкта, що вивчається, і ліквідністю його активів. Платоспроможність визначається відношенням ліквідних оборотних активів підприємства до його короткострокових зобов'язань. А під ліквідністю розуміється час, необхідний для перетворення на гроші різних складових обігових

коштів [14].

Поняття «фінансова стійкість» більшість вчених трактує через сукупність певних коефіцієнтів (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1 – Дослідження сутності поняття «фінансова стійкість»

Автор	Визначення поняття
Боронос В. Г. [5]	оцінка показників фінансової стану, ділової активності, ліквідності, ефективності управління підприємством
Дорошенко М. П. [9]	система показників достатності капіталу, якості активів, ліквідності балансу, ефективності діяльності, рівня управління (менеджменту) підприємства
Зюкова М. С. [13]	стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та існування, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами
Івченко Л. І. [14]	визначається наявністю у підприємства фінансових ресурсів, забезпеченістю грошовими ресурсами, необхідними для діяльності, підтримки нормального режиму роботи, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами
Мних Є. В. [22]	рівень забезпечення економічного суб'єкта грошовими коштами для здійснення господарської діяльності, підтримання нормального режиму роботи та своєчасного проведення розрахунків
Тютюнник Ю.М. [30]	визначається загальним рівнем ефективності управління його активами і пасивами, при цьому якість управління ними відображається в основних коефіцієнтах, що характеризують фінансовий стан підприємства, зокрема у показниках достатності капіталу, якості активів, рентабельності, ліквідності, рівня ризиків

Отже, розглянувши наведені визначення вітчизняних вчених та економістів, можемо стверджувати, що фінансовий стійкість підприємства – це економічна категорія, яка характеризує його фінансово-економічну діяльність за допомогою певної системи аналітичних показників за фактичний період.

Міру фінансової стійкості підприємства визначає і робить істотний вплив на фінансову політику суб'єкта, допомагає кредиторам і зовнішнім зацікавленим особам приймати рішення про надання цьому підприємству кредитів, позик; про інвестування. Іншими словами, фінансова стійкість підприємства є обличчям

фірми для інвесторів, кредиторів і одночасно імунітетом для самого підприємства, що дозволяє вижити в сучасному економічному середовищі. На рівень фінансової стійкості впливають різні фактори наведені на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства

Фінансова стійкість обумовлена як стабільністю економічного середовища, у рамках якого здійснюється діяльність підприємства, так і результатів його функціонування, його активного і ефективного реагування на зміни внутрішніх і зовнішніх чинників:

- виробництво дешевої продукції та надання послуг, які мають попит;
- міцне становище підприємства на ринку;

- налагодженість економічних зв'язків із партнерами;
- ритмічність кругообігу засобів;
- ефективність господарських і фінансових операцій;
- незначний ступінь ризику в процесі здійснення виробничої і фінансової діяльності тощо [17].

Таке розмаїття причин, що впливають на діяльність ринкового підприємства, зумовлює різні аспекти його стійкості, зокрема загальний, ціновий, фінансовий, а залежно від факторів, що впливають на неї, – внутрішній і зовнішній аспекти [14].

Внутрішня стійкість підприємства відображає такий стан його трудового потенціалу, матеріально-речової й вартісної (грошової) структур виробництва і таку його динаміку, при якій забезпечуються стабільно високі натурально-речові й фінансові результати функціонування підприємства. В основі досягнення внутрішньої стійкості підприємства лежить своєчасне й гнучке управління внутрішніми і зовнішніми факторами його діяльності.

У свою чергу, зовнішню щодо суб'єкта господарювання стійкість слід визначати на основі стабільності економічного середовища, в рамках якого здійснюються його операції. Вона досягається відповідним макроекономічним регулюванням ринкової економіки [22].

Можливе й виділення так званої спадкової стійкості, яка визначається наявністю певного запасу міцності, досягнутого підприємством за період його попередньої діяльності, і яка захищає від впливу несприятливих дестабілізуючих факторів [13].

Загальна стійкість підприємства може бути забезпечена лише за умови стабільної реалізації (звичайно, своєчасної оплати за поставлену продукцію, надані послуги, виконані роботи) й одержання виручки, достатньої за обсягом, щоб виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розрахуватися з постачальниками, кредиторами, працівниками тощо. Іншими словами, загальна стійкість підприємства передбачає насамперед такий рух його грошових потоків, який забезпечує постійне перевищення доходів над витратами [13].

Саме така ситуація виражає зміст фінансової стійкості, яка є головним компонентом (умовою) загальної стійкості підприємства. Фінансова стійкість відображає такий стан його фінансових ресурсів і такий ступінь їхнього використання, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими засобами, здатне забезпечити безперебійний процес виробництва й реалізації продукції, а також затрати на його розширення й оновлення [9].

Водночас ринкове підприємство не влаштовує і надлишкова фінансова стійкість. У цьому разі виникають умови гальмування розвитку, тому що підприємство буде не в змозі скорочувати свої затрати під тиском конкурентів через накопичення надлишкових запасів і резервів і відтягнення, таким чином, капіталу з виробничого процесу. Існує необхідність розробки теоретичних підходів до визначення критеріїв фінансової стійкості й банкрутства підприємств. Вже давно стала актуальною і проблема законодавчого та нормативного оформлення зазначених ситуацій, встановлення відповідних показників чи критеріїв оцінки критичного стану фінансів підприємства чи його окремих характеристик, зокрема неплатоспроможності.

Одним з істотних компонентів фінансової стійкості підприємства є наявність у нього фінансових ресурсів, достатніх для розвитку конкурентоздатного виробництва. В свою чергу, самі фінансові ресурси можуть бути в необхідному обсязі сформовані тільки за умови ефективної роботи підприємства, яка зможе забезпечити одержання прибутку. За рахунок прибутку в ринковій економіці підприємство створює фінансову базу як для самофінансування поточної діяльності, так і для здійснення розширеного відтворення. Використовуючи прибуток, підприємство може не лише погасити свої зобов'язання перед бюджетом, банками та іншими підприємствами й організаціями, а й інвестувати засоби в нове будівництво, реконструкцію чи модернізацію наявного устаткування або заміну його прогресивнішим. При цьому для досягнення і підтримання фінансової стійкості важливий не тільки абсолютний обсяг прибутку, а й його рівень щодо вкладеного капіталу підприємства або затрат, тобто рентабельність [18].

Величина і динаміка рентабельності, з точки зору фінансової стійкості, характеризує ступінь ділової активності підприємства та його фінансове благополуччя.

Значний практичний інтерес має вирішення питання про кількісні характеристики фінансової стійкості підприємства, іншими словами, при яких саме показниках фінансовий стан підприємства можна вважати стійким. Його можна вважати стійким, якщо воно покриває власними оборотними засобами не менш як 50% фінансових ресурсів, необхідних для здійснення господарської діяльності, ефективно й цілеспрямовано використовує фінансові ресурси, дотримується фінансової, кредитної й розрахункової дисципліни, тобто платоспроможне [19].

У підприємства, що має низький рівень фінансової стійкості, спостерігається спад ділової активності, рентабельності й віддачі наявних активів. Збитковість фінансово-господарської діяльності свідчить про те, що підприємство перебуває під загрозою банкрутства. Однак це не означає, що будь-яке збиткове підприємство негайно збанкрутує. Збитковість може бути тимчасовою, і не виключено, що керівництво й менеджери підприємства знайдуть ефективні рішення й виведуть підприємство з фінансової кризи. Проте і наявність високої фінансової стійкості не гарантує від банкрутства.

Фінансова стійкість тісно пов'язана з кредитоспроможністю. Кредитоспроможність характеризується тим, наскільки акуратно (тобто в повному обсязі та у встановлений строк) підприємство розраховується з раніше одержаними кредитами, наскільки проявляється його здатність при необхідності мобілізувати грошові засоби з різних джерел на прийнятних умовах тощо. Однак найістотніше, чим визначається кредитоспроможність, – це поточний фінансовий стан підприємства, а також прогнозовані перспективи його зміни і в який бік [21].

Очевидно, що коли у підприємства протягом певного періоду спостерігається тенденція до зниження рентабельності, то падає і його кредитоспроможність. Зміна фінансового стану підприємства в гірший бік у

зв'язку зі зниженням рентабельності може зумовити й загрозові наслідки в результаті дефіциту грошових засобів – зменшення платоспроможності й ліквідності.

Аналіз стійкості фінансового стану на ту або іншу дату дозволяє з'ясувати, наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами впродовж періоду, передування дати. Оцінка фінансової стійкості дозволяє визначити фінансові можливості підприємства на тривалу перспективу(більше за один рік). Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав вимогам ринку і відповідав потребам розвитку підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може привести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього засобів для розвитку виробництва, а надмірна – перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства зайвими запасами і ресурсами. Таким чином, суть фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів [13].

Зовнішнім проявом фінансової стійкості, на думку А.С. Лазаревої, являється платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства є щось інше, як надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і поведінки партнерів [21].

Платоспроможність, на думку Й. Й. Сорокі, в міжнародній практиці означає достатність ліквідних активів для погашення у будь-який момент усіх своїх короткострокових зобов'язань перед кредиторами. Перевищення ліквідних активів над зобов'язаннями цього виду означає фінансову стійкість. Таким чином, головна ознака стійкості – ця наявність чистих ліквідних активів визначуваних як різницю між усіма ліквідними активами і усіма короткостроковими зобов'язаннями на той або інший момент часу [44].

Ліквідні активи – це такі активи, які можна швидко перетворити на грошові кошти. Передусім це грошові кошти, включаючи короткострокові цінні папери, і заборгованість дебіторів.

Короткострокові зобов'язання – заборгованість підприємства, яка має бути погашена впродовж року. Передусім, це заборгованість кредиторам,

короткострокові кредити і позики, отримані аванси.

Оцінка платоспроможності дається на конкретну дату. Проте слід враховувати її суб'єктивний характер і те, що вона може бути виконана з різною мірою точності.

Низька платоспроможність буває як випадковою, тимчасовою, так і тривалою, хронічною. Причинами цього можуть бути:

- недостатня забезпеченість фінансовими ресурсами;
- невиконання плану реалізації продукції;
- несвоєчасне надходження платежів від контрактів;
- надлишки товарів на відповідальному зберіганні [30].

Зовнішньою формою стійкості підприємства є його здатність розвиватися. Для цього підприємство повинне мати гнучку структуру фінансових ресурсів і можливість при необхідності залучати позикові кошти, тобто бути кредитоспроможним.

Кредитоспроможним є підприємство за наявності у нього передумов для отримання кредиту і здатності своєчасно повернути узятую позику із сплатою належних відсотків, за рахунок власних ресурсів [31].

Для підтримки фінансової стійкості важливе не лише зростання абсолютної величини прибутку, але і її рівня відносно вкладеного капіталу або витрат підприємства, тобто рентабельності. Слід пам'ятати, що висока прибутковість підприємства пов'язана з більш високим ризиком, а це означає, що замість доходу підприємство може зазнати значних збитків і навіть може стати неплатоспроможним [34].

Таким чином, фінансова стійкість підприємства – цей такий стан його фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, яке забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

1.2 Методика визначення фінансової стійкості підприємства

Забезпечення і підтримання фінансової стійкості підприємств в умовах конкурентного ринку набуває винятково важливого значення. Однак у нашій країні та й інших державах з перехідною економікою вони, внаслідок відсутності у них протягом багатьох років загрози банкрутства, не розроблялись [32–35].

Показники фінансової стійкості:

1) коефіцієнт фінансової незалежності (власності, автономії, концентрації власного капіталу)

$$K_{фн.} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Всього господарських засобів}} = \frac{\text{ряд.380 ф.1}}{\text{ряд.640 ф.1}}. \quad (1.1)$$

Коефіцієнт незалежності (автономності, власності, концентрації власного капіталу) характеризує частку власників підприємства в загальному обсязі коштів, авансованих у його діяльність. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим фінансово старіше, стабільніше підприємство, тим менше воно залежить від зовнішніх кредиторів. Рекомендована нижня межа цього показника – 0,6.

2) коефіцієнт фінансової залежності (фінансової напруженості, заборгованості, концентрації позикового капіталу) ($K_{фз}$), який характеризує частку боргу у загальному капіталі і розраховується як відношення позикового капіталу (ПК) до загального капіталу (валюти балансу)

$$K_{фз} = \frac{ПК}{ВБ} = \frac{\text{ряд.480} + \text{ряд.620}}{\text{ряд.280}}. \quad (1.2)$$

Значення даного показника на думку фахівців не повинно перевищувати 0,5.

3) коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля фінансування) ($K_{фр}$), який розраховується відношенням позикового капіталу до власного

$$K_{\phi p} = \frac{ПК}{ВК} = \frac{ряд.480 + ряд.620}{ряд.380 \phi.1}. \quad (1.3)$$

Чим вище рівень першого показника і нижче рівні другого і третього, тим стійкіший фінансовий стан підприємства[43].

4) коефіцієнт самофінансування (фінансування, фінансової стійкості, (Кфст) – розраховується як відношення власного капіталу до позикового

$$K_{\phi ст} = \frac{ВК}{ПК} = \frac{Iр.ПБ}{IIIр.ПБ + IVр.ПБ}. \quad (1.4)$$

Коефіцієнт показує співвідношення між власним і позиковим капіталом. Рекомендоване значення >1 . Характеризує можливість покриття власним капіталом позикових коштів.

Деякі автори під коефіцієнтом самофінансування розуміють показник грошової віддачі інвестицій і розраховують його як відношення грошового потоку до суми інвестицій

$$K_{сф.} = \frac{Грошовий потік}{Сума інвестицій}. \quad (1.5)$$

5) коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих активів (Ксмі) – розраховується як відношення мобільних (оборотних) активів до іммобілізованих (необоротних) активів

$$K_{смі} = \frac{IIр.АБ}{Iр.АБ}. \quad (1.6)$$

Коефіцієнт показує, скільки оборотних активів припадає на кожну гривню необоротних активів. Теоретичне значення (межі) цього показника визначаються індивідуально для кожного підприємства. Чим вище його значення, тим більше коштів авансується в мобільні (оборотні) активи;

6) коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (Кдзк) розраховується як відношення суми довгострокових залучених коштів до величини довгострокового капіталу

$$K_{\text{дзк}} = \frac{\sum \text{ДЗК}}{\text{ДК}}, \quad (1.7)$$

де $\sum \text{ДЗК}$ – сума довгострокових залучених коштів;

ДК – довгостроковий капітал.

Коефіцієнт характеризує структуру капіталу. Показує частку довгострокових залучених коштів, використаних для фінансування активів поряд із власними коштами. Зростання цього показника є негативною тенденцією, яка означає, що підприємство починає все сильніше залежати від зовнішніх інвесторів;

7) коефіцієнт довгострокових зобов'язань (Кдзб) – розраховується як відношення довгострокових зобов'язань до загальної суми залучених коштів:

$$K_{\text{дзб}} = \frac{\text{III}_{\text{р.ПБ}}}{\text{III}_{\text{р.ПБ}} + \text{IV}_{\text{р.ПБ}}}. \quad (1.8)$$

Коефіцієнт показує, наскільки підприємство залежить від довгострокових зобов'язань у загальній сумі позикових коштів. Нормативне значення коефіцієнта – менш 0,2–0,3;

8) коефіцієнт поточних зобов'язань (Кпзб) розраховується як відношення поточних зобов'язань до загальної суми залучених коштів

$$K_{\text{пзб}} = \frac{\text{IV}_{\text{р.ПБ}}}{\text{III}_{\text{р.ПБ}} + \text{IV}_{\text{р.ПБ}}}. \quad (1.9)$$

Коефіцієнт показує, наскільки підприємство залежить від поточних зобов'язань у загальній сумі позикового капіталу. Нормативне значення коефіцієнта – менше 0,5–0,6;

9) коефіцієнт фінансового левериджу (К) – розраховується відношенням довгострокових зобов'язань до власного капіталу:

$$K_{фл} = \frac{\sum ДЗК}{ВК} = \frac{Пр.ПБ}{Ір.ПБ}. \quad (1.10)$$

Коефіцієнт характеризує залежність підприємства від довгострокового капіталу. Рекомендоване значення – менше 0,1. Зростання цього коефіцієнта свідчитиме про збільшення фінансового ризику;

10) коефіцієнт обслуговування боргу (Кобб) – розраховується як відношення позикового капіталу до грошового потоку від операційної діяльності

$$K_{обб} = \frac{Позиковий\ капітал}{Грошовий\ потік\ від\ операційної\ діяльності}. \quad (1.11)$$

Коефіцієнт показує спроможність підприємства погашати свої зобов'язання за рахунок коштів від основної діяльності;

11) коефіцієнт маневреності власного капіталу (власних коштів, Кмвк) – розраховується як відношення власних оборотних коштів до власного капіталу:

$$K_{мвк} = \frac{\sum ВОК}{ВК} = \frac{Пр.АБ - IVр.ПБ}{Ір.ПБ}, \quad (1.12)$$

де $\sum ВОК$ – сума власних оборотних коштів.

Коефіцієнт характеризує ступінь мобілізації власного капіталу, показує, яка частина власного капіталу знаходиться в обігу, тобто у тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими засобами. Чим вище цей показник, тим більше

забезпечується гнучкість у використанні власних коштів господарюючого суб'єкта. Оптимальне значення показника – 0,5;

12) коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами (Кмз) розраховується відношенням суми власних оборотних коштів до запасів:

$$K_{мз} = \frac{\sum BOK}{33} = \frac{Пр.АБ - IVр.ПБ}{\sum \text{рядків } 100 - 140 \text{ Пр.АБ}}, \quad (1.13)$$

де 33 – запаси.

За формою балансу згідно з П(С) БО 2 в чисельнику буде різниця між розділом II активу балансу та розділом IV пасиву балансу, в знаменнику – сума рядків 100–140 розділу II активу балансу. Кмз показує, якою мірою матеріальні запаси покриті власними коштами і не потребують залучення позикових. Цей коефіцієнт необхідно розглядати у взаємозв'язку зі станом виробничих запасів. Якщо на підприємстві є значні надлишкові запаси, то власні оборотні кошти не покривають їх повністю, тому коефіцієнт буде набагато менше 1.

За умови нестачі запасів для проведення нормальної виробничо-торговельної діяльності підприємства коефіцієнт буде більше 1, але це не свідчить про стійкість фінансового стану. Нормальним явищем є рівень коефіцієнта 60–80%. Деякі автори нижньою критичною величиною вважають 50%;

13) коефіцієнт маневреності робочого капіталу (власних оборотних коштів), (Кмрк) розраховується як відношення запасів до власних оборотних активів:

$$K_{мрк} = \frac{\sum \text{рядків } 100 - 140}{Пр.АБ - IVр.ПБ}. \quad (1.14)$$

Цей показник, зворотний коефіцієнту забезпечення запасів власними оборотними коштами, характеризує питому вагу запасів як матеріальних оборотних активів у власних оборотних коштах. Величина робочого капіталу залежить від ефективності управління запасами (планування, нормування їх

величини, прогнозування на майбутнє, раціональне використання тощо), стану дебіторської заборгованості (тенденція до її зменшення) та величини грошових коштів, їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій;

14) стабільність структури оборотних коштів (ССОК) – розраховується як відношення суми власних оборотних коштів до всієї сукупності оборотних коштів:

$$ССОК = \frac{Пр.АБ - IVр.ПБ}{Пр.АБ}. \quad (1.15)$$

Коефіцієнт використовується для оцінювання власних оборотних коштів. Зростання цього показника є позитивною тенденцією;

16) індекс постійного активу (Іпа) – розраховується як відношення основного капіталу до власного капіталу:

$$I_{па} = \frac{ОСК}{ВК} = \frac{I_{р.АБ}}{I_{р.ПБ}}, \quad (1.16)$$

де ОСК – основний капітал.

Індекс використовується для характеристики стану основного капіталу, показує питому вагу необоротних активів у джерелах власних засобів;

17) коефіцієнт реальної вартості основних засобів (Крвоз) розраховується як відношення залишкової вартості основних фондів до сукупності усіх активів підприємства:

$$Крвоз = \frac{ЗВОФ}{\sum АП}, \quad (1.17)$$

де ЗВОФ – залишкова вартість основних фондів;

$\sum АП$ – сума активів підприємства.

Система показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства наведена на рисунку 1.2.

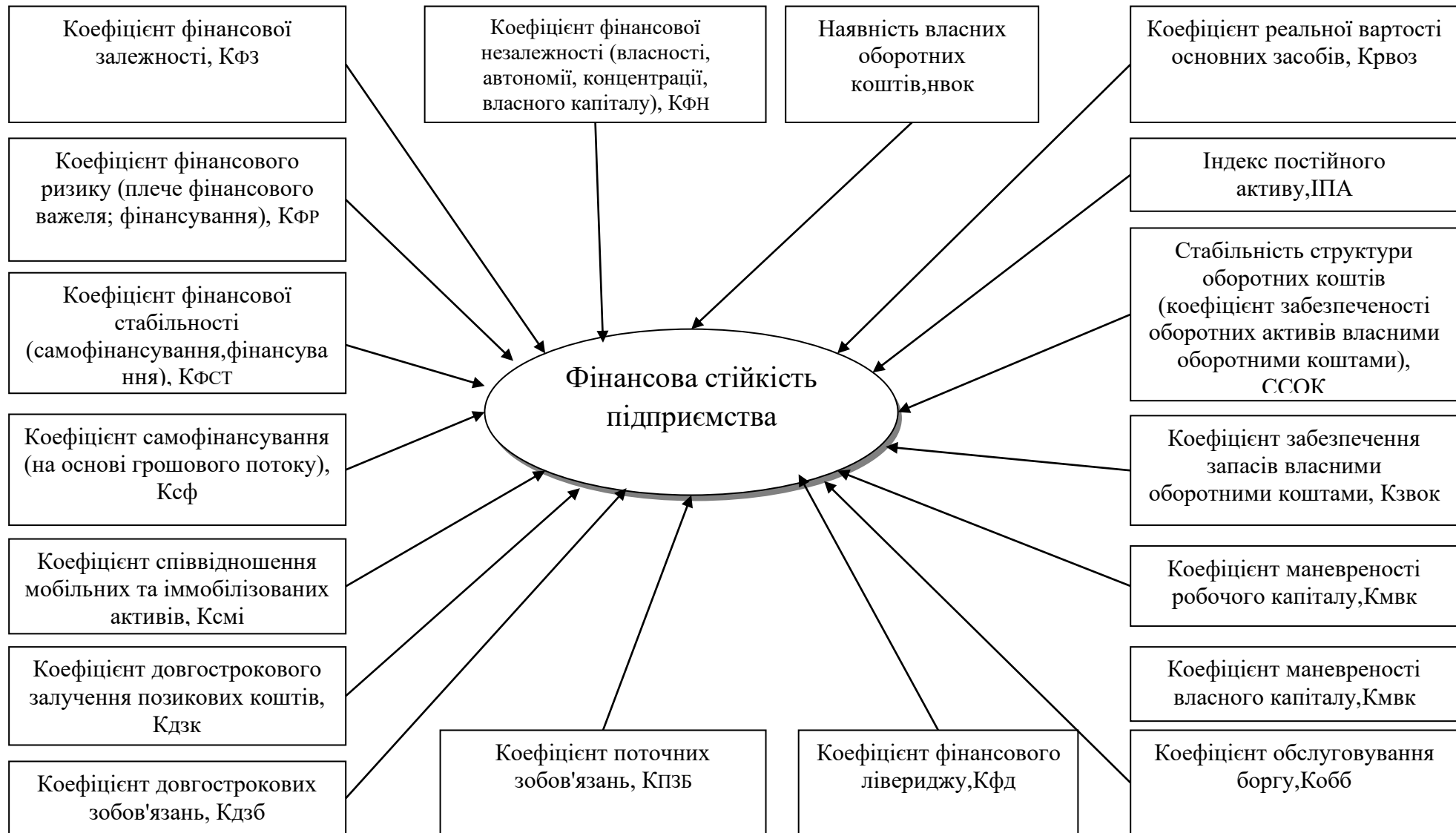

Рисунок 1.2 – Показники фінансової стійкості підприємства

Важливе значення має аналіз ринкової стійкості підприємства. Вона характеризується трьома показниками:

- коефіцієнтом фінансової незалежності (автономії, власності, концентрації власного капіталу);
- коефіцієнтом фінансової залежності;
- коефіцієнтом фінансового ризику (плече фінансового важеля).

Методику розрахунку цих показників вже було наведено вище. Зростання коефіцієнта автономії означає зростання фінансової незалежності та підвищення ринкової стійкості підприємства.

Збільшення в динаміці коефіцієнта співвідношення позикових і власних коштів приводитиме до підвищення фінансового ризику, до посилення залежності підприємства від залученого капіталу і зниження його фінансової незалежності. Спадатиме і його ринкова стійкість. Але зростання плеча фінансового важеля не слід розглядати лише як постійне втрачання фінансової незалежності, оскільки таке становище сприяє і зростанню прибутковості власного капіталу. Важливо намагатися досягти оптимального рівня співвідношення позикового капіталу [27].

Багато авторів відносять ці коефіцієнти до відносних показників фінансової стійкості. Автор поділяє думку, що поєднання аналізу всіх наведених вище абсолютних і відносних показників фінансової стійкості дасть змогу об'єктивно відобразити реальну фінансову ситуацію, що склалася на підприємстві. Доповненням до цього буде визначення типу фінансової стійкості [31].

Характеризуючи фінансову ситуацію, Расеев С.І. та Ковалевська А.В. [17] розглядають чотири типи фінансової стійкості (рисунок 1.3).

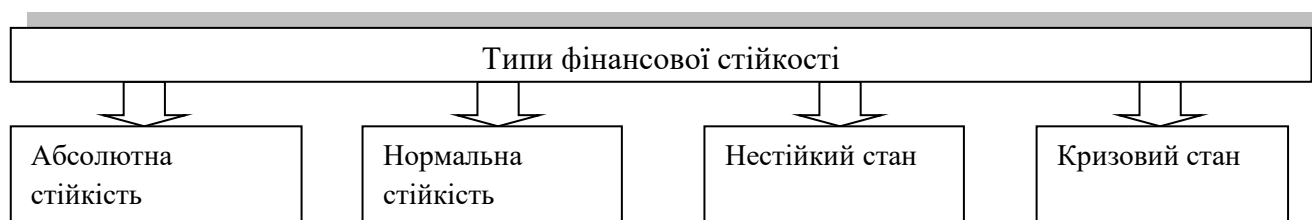

Рисунок 1.3 – Типи фінансової стійкості

Перший тип фінансової стійкості – абсолютна стійкість фінансового стану підприємства, коли запаси і витрати менше суми власного оборотного капіталу та кредитів банку під товарно-матеріальні цінності

$$ЗЗ < \sum BOK + KР_{тмц}, \quad (1.18)$$

де ЗЗ – запаси і витрати;

$KР_{тмц}$ – кредити під товарно-матеріальні цінності;

BOK – власні оборотні кошти.

Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат джерелами засобів ($K_{ЗЗ}$) більше одиниці

$$K_{ЗЗ} = \frac{\sum BOK + KР_{тмц}}{ЗЗ} > 1. \quad (1.19)$$

Це співвідношення показує, що всі запаси повністю покриваються власними оборотними коштами і кредитами під товарно-матеріальні цінності.

Другий тип фінансової стійкості – нормальна стійкість фінансового стану, коли гарантується платоспроможність підприємства і виконується умова:

$$ЗЗ = \sum BOK + KР_{тмц}, \quad (1.20)$$

та відповідно дорівнює одиниці коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат джерелами засобів

$$K_{ЗЗ} = \frac{\sum BOK + KР_{тмц}}{ЗЗ} = 1. \quad (1.21)$$

Третій тип фінансової стійкості – нестійкий (передкризовий) фінансовий стан, коли відбувається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відтворення рівноваги платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок залучення тимчасово вільних джерел засобів (ДТВ) в оборот підприємства

$$ЗЗ = \sum \text{ВOK} + \text{КР}_{\text{тмц}} + \text{Дтв}, \quad (1.22)$$

і відповідно

$$K_{ЗЗ} = \frac{\sum \text{ВOK} + \text{КР}_{\text{тмц}} + \text{Дтв}}{ЗЗ} = 1. \quad (1.23)$$

Фінансова нестійкість вважається припустимою, якщо виконуються наступні умови:

1) виробничі запаси (ВЗ) і готова продукція (ГП) дорівнюють сумі короткострокових кредитів і позикових коштів (ККПК), що беруть участь у формуванні запасів, або перевищують її

$$\text{ВЗ} + \text{ГП} > \text{ККПК}; \quad (1.24)$$

2) незавершене виробництво (НВ) і витрати майбутніх періодів (ВМП) дорівнюють величині власного оборотного капіталу або менші від неї

$$\text{НВ} + \text{ВМП} \leq \sum \text{ВOK}. \quad (1.25)$$

Четвертий тип фінансової стійкості – кризовий фінансовий стан, коли підприємство знаходиться на межі банкрутства, за якого запаси і витрати більші суми власних оборотних коштів, кредитів під товарно-матеріальні цінності та залучених тимчасово вільних джерел засобів

$$ЗЗ > \sum \text{ВOK} + \text{КР}_{\text{тмц}} + \text{Дтв} \quad (1.26)$$

і відповідно

$$K_{ЗЗ} = \frac{\sum \text{ВOK} + \text{КР}_{\text{тмц}} + \text{Дтв}}{ЗЗ} < 1. \quad (1.27)$$

Керівництву підприємства необхідно негайно з'ясувати причини такого стану, розробляти заходи щодо відтворення фінансової стійкості. Необхідно

спрямовувати дії на обґрунтоване зменшення запасів і витрат, поповнення власних оборотних коштів і прискорення обертання капіталу.

Для більш точної характеристики необхідно усвідомити, за рахунок яких коштів фінансуються запаси підприємства – одна з найбільш важливих для виробничого процесу частина активів. Існують три види джерел, за рахунок яких можна фінансувати запаси (З): власні оборотні кошти (ВОК); довгострокові джерела фінансування (ДДФ) – сума власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань підприємства; загальна сума джерел фінансування (ЗДФ) – сума довгострокових джерел та короткострокових позик банків.

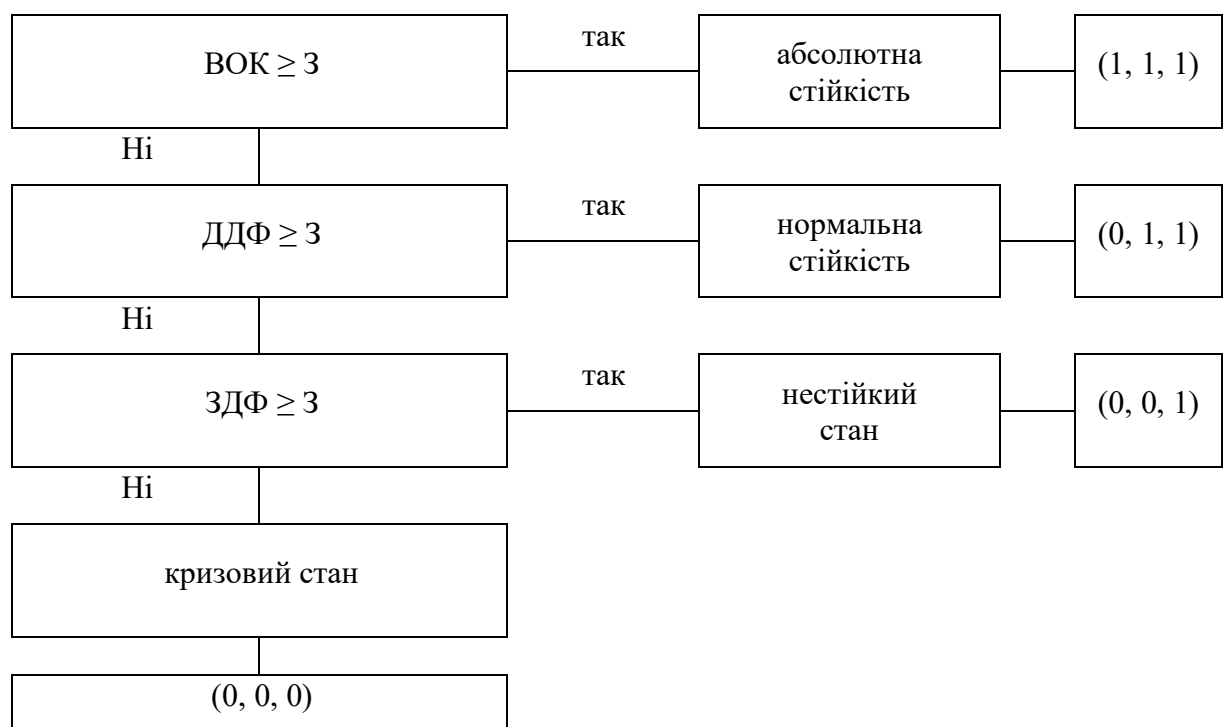

Рисунок 1.4 – Алгоритм визначення фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість вважається нормальною (допустимою), якщо величини короткострокових кредитів й позичкових коштів, що залучені для формування запасів і затрат, не перевищують сумарної вартості виробничих запасів і готової продукції (найбільш ліквідної частини запасів і затрат). У випадку, коли зазначені умови не виконуються, фінансова нестійкість набуває характеру ненормальної і веде до істотного погіршення фінансового стану.

Фінансова стійкість підприємства визначається за таких умов, коли власні й залучені ним кошти використовуються так, що грошові надходження від його діяльності, насамперед прибуток, є достатніми для погашення кредиторської заборгованості та здійснення податкових та інших обов'язкових платежів.

В теперішній час в міжнародній практиці прийнятий наступний алгоритм розрахунку цього показника

$$WC = CA - CL \text{ (BOK} = OA - ПЗ), \quad (1.28)$$

де WC – величина власних оборотних коштів;

CA – оборотні активи;

CL – короткострокові пасиви (зобов'язання).

З економічної точки зору, цей показник вказує, яка сума оборотних коштів буде в розпорядженні підприємства після розрахунків за довгостроковими зобов'язаннями, тобто ступінь ліквідності та платоспроможності підприємства.

Зробимо деякі перетворення в базовій формулі

$$OA = ВБ - НОА, ПЗ = ВБ - ВК, \quad (1.29)$$

і отримаємо наступний алгоритм:

$$BOK = (ВБ - НОА) - (ВБ - ВК) = ВК - НОА \quad (1.30)$$

Таким чином, той же самий показник характеризує частину власного капіталу підприємства, яка (після фінансування необоротних активів) є джерелом покриття поточних активів підприємства, тобто активів, термін оборотності яких не перевищує один рік. Можна навіть сказати, що він є характеристикою свободи маневру та фінансової стійкості підприємства з точки зору довгострокової перспективи.

1.3 Дослідження діагностування банкрутства підприємства

В умовах ринкової економіки принцип відповідальності підприємств за результати фінансово-господарської діяльності реалізується в разі утворення збитків, нездатності підприємства задовольняти вимоги кредиторів по оплаті товарів (робіт, послуг) і забезпечувати фінансування виробничого процесу, тобто при настанні банкрутства підприємства. Сутність банкрутства полягає у відсутності грошей у підприємства для оплати своїх зобов'язань, це стан фінансової незабезпеченості, тобто абсолютна розлад виробничо-господарської діяльності, що є причиною банкрутства і ліквідації підприємства.

Термін «банкрут» виник в Італії (від італ. вапсо – лава, банк і rotto – зламаний) і дослівно означає зламати лаву, на якій сидів комерсант, провідний торгівлю або фінансову діяльність. Відмова платити за своїми борговими зобов'язаннями через відсутність коштів призводив до того, що його лаву ламали. Це зобов'язання слугувало сигналом припинення діяльності комерсанта і попередженням інших контрагентів [29].

Банкрутство – це природний процес конкурентної боротьби, у ході якої слабкі підприємства, що виготовляють продукцію, яка не має попиту, припиняють свою діяльність. Банкрутство означає неплатоспроможність підприємства, його боргову нездатність і неможливість продовження виробничої і фінансово-господарської діяльності через відсутність коштів [29].

Ознаками можливого банкрутства підприємства є:

- падіння ринкової ціни цінних паперів підприємства;
- зниження потоку грошових надходжень від виробничої і фінансової діяльності та зниження доходів;
- підприємство працює у галузі, де велика можливість банкрутства;
- підприємство недавно почало своє функціонування;
- зменшення сум дивідендів.

Виробничі і фінансові аспекти, що вказують на фінансові труднощі підприємства такі:

- неможливість отримання додаткових фінансових ресурсів;
- нездатність погасити простроченні зобов'язання;
- погана система фінансової звітності;
- переміщення сфери діяльності в галузі, не пов'язані з основною діяльністю підприємства;
- нездатність підприємства контролювати свої витрати;
- високий рівень конкуренції.

В Україні розроблена і діє Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, затверджена наказом Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій 27 червня 1997 р. Ця методика відповідає положенням Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.95 №2343-ХІІ.

Основним завданням аналізу є оцінка результатів господарської діяльності за попередній та поточний роки, виявлення факторів які позитивно чи негативно вплинули на кінцеві показники роботи підприємства, прийняття рішення про визнання підприємства платоспроможним (неплатоспроможним) та подання пропозицій щодо доцільності внесення цього підприємства до Реєстру неплатоспроможних підприємств та організацій.

Джерелами інформації для здійснення аналізу є форми фінансової звітності, розрахунки нормативу власних обігових коштів, розшифровка дебіторської та кредиторської заборгованості, бізнес-план, матеріали маркетингових досліджень, інша інформація [24].

Методика передбачає аналіз:

- динаміки валюти балансу та його структури;
- джерел власних коштів на основі коефіцієнтів автономії, фінансової стабільності, фінансового ліверіджу, забезпеченості власними коштами;

- структури кредиторської заборгованості. Особлива увага звертається на наявність простроченої заборгованості перед бюджетом, з оплати праці та соціального (у тому числі пенсійного) страхування та перед іншими кредиторами;
- активів підприємства та їх структури як з погляду на їх участь у виробництві, так і з погляду на рівень їх ліквідності;
- структури оборотних засобів (за допомогою коефіцієнта оборотності оборотних засобів, часу обороту засобів, коефіцієнта оборотності запасів та середньої тривалості одного обороту запасів);
- власних оборотних коштів та платоспроможності, що визначається такими показниками:
 - робочим капіталом, оптимальний розмір якого залежить від сфери діяльності, обсягу реалізації, кон'юнктури ринку тощо;
 - маневреністю робочого капіталу M_k – часткою запасів у його загальній сумі;
 - коефіцієнтом покриття K_p (критичне значення $K_p = 1$); якщо $K_p < 1$, підприємство має неліквідний баланс; якщо $K_p = 1,0-1,5$, то підприємство своєчасно ліквідує борги;
 - витрат на виробництво;
 - прибутковості підприємства;
 - використання прибутку.

Поряд з аналізом фінансового стану, методика передбачає аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства. Результати аналізу заносять у зведену форму «Основні фінансово-економічні показники та коефіцієнти». Після чого комісія робить висновки щодо доцільності чи не доцільності внесення підприємства до Реєстру неплатоспроможних підприємств та організацій.

Щоб запобігти включенню власного підприємства до зазначеного Реєстру, його фінансово-аналітичній службі необхідно заздалегідь за наведеною методикою здійснювати самоаналіз фінансово-господарської діяльності.

Якщо підходити до банкрутства з точки зору фінансового менеджменту, то, розглядаючи рух грошових потоків підприємства, може виявитися так, що дебіторська заборгованість більше кредиторської, тобто, банкрутства немає, а згідно з законодавством відносно підприємства може бути почата процедура банкрутства. З точки зору бухгалтерського обліку, порівнюючи виручку від реалізації з витратами, необхідно наявність прибутку, а якщо діяльність підприємства збиткова, тобто не ефективна, воно у відповідності з концепцією ринкової економіки повинно стати банкрутом. Це в свою чергу є об'єктивною необхідністю, так як деякі види діяльності не можуть бути прибутковими в умовах ринку. У результаті вищесказаного можна зробити висновок, що банкрутство – це досить складне, багатогранне явище. Різні автори у своїх визначеннях вказують на окремі сторони даного явища, виділимо особливості у визначеннях банкрутства у різних вчених.

Патарідзе-Вишинська М.В. визначає, що «банкрутство – це завжди фінансова неспроможність, але фінансова неспроможність не завжди означає банкрутство», що суперечить закону в частині ототожнення понять банкрутство і неспроможність [23].

Терещенко О. О. називає банкрутством «стан нездатності боржника платити за своїми зобов'язаннями, тобто строго певний стан його неплатоспроможності, при якому до його майна може бути пред'явлено стягнення з боку кредиторів», тобто вказують на юридичну сторону банкрутства [30].

Філімоненков О.С. дає поняття банкрутства як «нездатність задовольнити вимоги кредиторів по оплаті товарів (робіт, послуг), включаючи нездатність забезпечити обов'язкові платежі в бюджет у зв'язку з незадовільною структурою балансу боржника» [35].

Череп А. В., Гамова О.В., Козачок І. А. теж визначають причину настання неспроможності платити за боргами, вони розглядають банкрутство як «неспроможність боржника платити за своїми зобов'язаннями у зв'язку з відсутністю у нього коштів для оплати», але ж розплатитися за своїми зобов'язаннями боржник може не тільки грошовими коштами [36].

Черниш С.С. доповнює вищенаведене визначення, беручи до уваги тільки підприємства і, піднімаючи наслідки банкрутства для підприємства: «Банкрутство – неспроможність, нездатність юридичної особи платити за своїми борговими зобов'язаннями в зв'язку з відсутністю у нього коштів, що зазвичай призводить до закриття або ліквідації підприємства з наступним розпродажем його майна для погашення боргів» [39].

В даному випадку не зрозуміло, що розуміється під закриттям підприємства, якщо припинення діяльності підприємства, то це не остаточний етап, після нього можливі варіанти: продаж, ліквідація, консервація підприємства; якщо під закриттям розуміється припинення існування підприємства, тоді чим закриття підприємства відрізняється від ліквідації підприємства. Слово «зазвичай» в даному визначенні означає, що іноді процедура банкрутства закінчується продажем підприємства як цілісного майнового комплексу. Але частіше господарюючі суб'єкти ліквідуються.

Біла О.Г. вважає, що «банкрутство характеризує реалізацію катастрофічних ризиків підприємства в процесі його фінансової діяльності, внаслідок якої воно не здатне задовольнити в певні терміни висунуті з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом» [4].

Передумови банкрутства різноманітні – це результат взаємодії численних факторів. Фактори прийнято поділяти на внутрішні, що мають місце всередині підприємства і пов'язані з помилками і упущеннями керівництва і персоналу, і зовнішні, що виникають за межами підприємства і зазвичай знаходяться поза сферою його впливу. У класичній ринковій економіці, як відзначають зарубіжні дослідники, 1/3 провини за банкрутство підприємства падає на зовнішні фактори і на 2/3 – внутрішні. Вітчизняні дослідники ще не провели подібного дослідження, однак, на думку ряду фахівців, характерна зворотна пропорція впливу цих чинників, тобто зовнішні чинники превалюють над внутрішніми.

В узагальненому вигляді причини виникнення банкрутства зображено на рисунку 1.5.

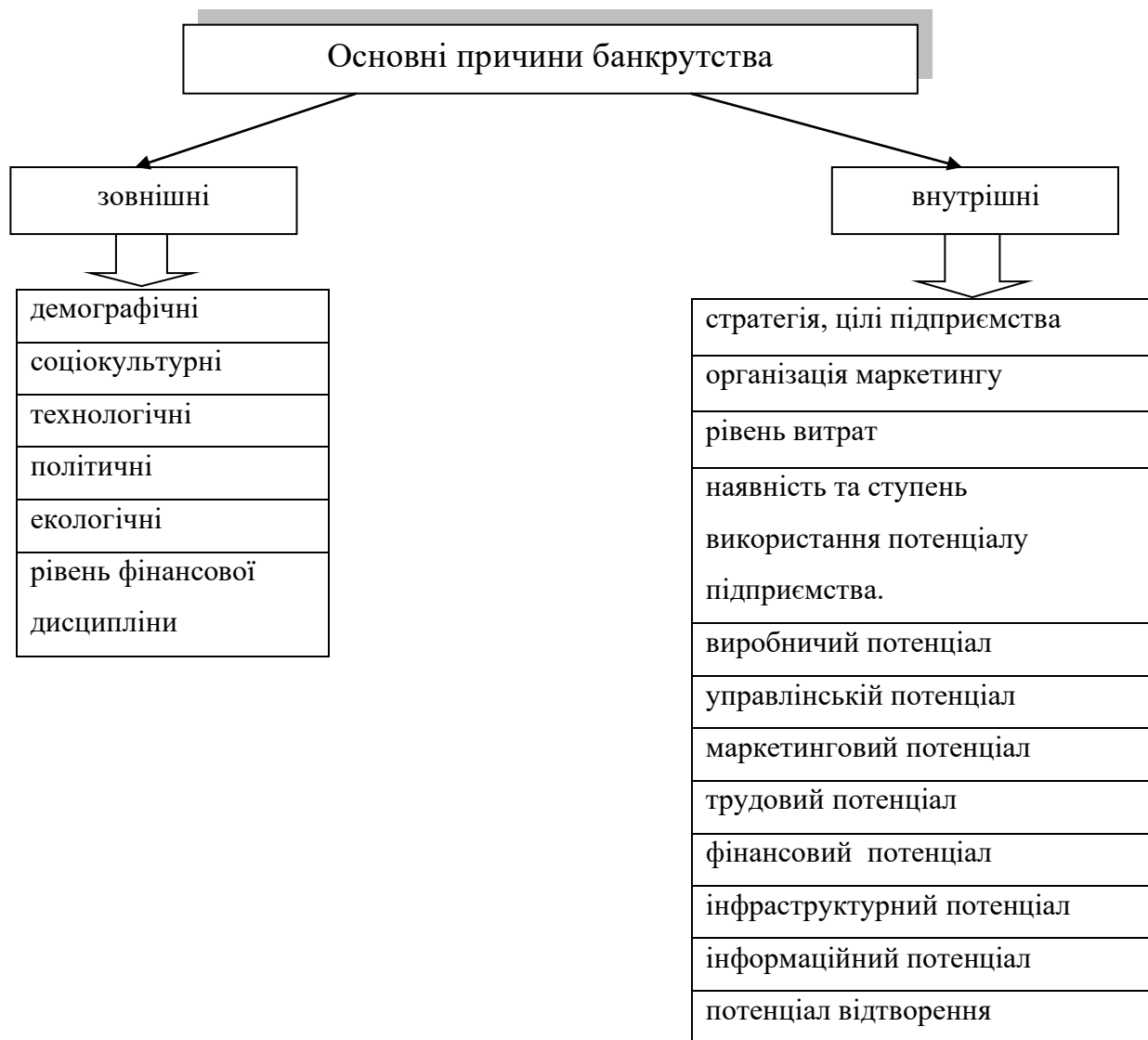

Рисунок 1.5 – Основні причини виникнення банкрутства

Одні з зазначених чинників можуть викликати раптове банкрутство підприємства, інші поступово посилюються і накопичуються, викликаючи повільне, важко переборне рух підприємства до спаду виробництва і банкрутства.

Неефективне управління внутрішніми факторами мікросередовища підприємства. До внутрішніх факторів можна віднести наступні:

- дефіцит власного оборотного капіталу як наслідок неефективної виробничо-комерційної діяльності або неефективної інвестиційної політики;
- низький рівень техніки, технології та організації виробництва;

- зниження ефективності використання виробничих ресурсів підприємства, його виробничої потужності і як результат-високий рівень собівартості, збитки;

- створення наднормативних залишків незавершеного будівництва, незавершеного виробництва, виробничих запасів, готової продукції, у зв'язку з чим відбувається затоварення, сповільнюється оборотність капіталу й утворюється його дефіцит. Це змушує підприємство залазити в борги і може бути причиною його банкрутства;

- погана клієнтура підприємства, яка сплачує з запізненням або не платить зовсім з причини банкрутства, що змушує підприємство самому залазити в борги. Так зароджується ланцюгове банкрутство;

- відсутність збуту через низького рівня організації маркетингової діяльності з вивчення ринків збуту продукції, формування портфеля замовлень, підвищенню якості і конкурентоспроможності продукції, вироблення цінової політики;

- залучення позикових коштів в оборот підприємства на невитігдних умовах, що веде до збільшення фінансових витрат, зниження рентабельності господарської діяльності і здатності до самофінансування;

- швидке і неконтрольоване розширення господарської діяльності, в результаті чого запаси, витрати і дебіторська заборгованість зростають швидше обсягу продажів.

Звідси з'являється потреба в залученні короткострокових позикових коштів, які можуть перевищити чисті оборотні активи (власний оборотний капітал).

У результаті підприємство потрапляє під контроль банків і інших кредиторів і може піддатися загрозу банкрутства [17].

Суб'єктивні причини банкрутства, що відносяться безпосередньо до господарювання, наведені на рисунку 1.6.

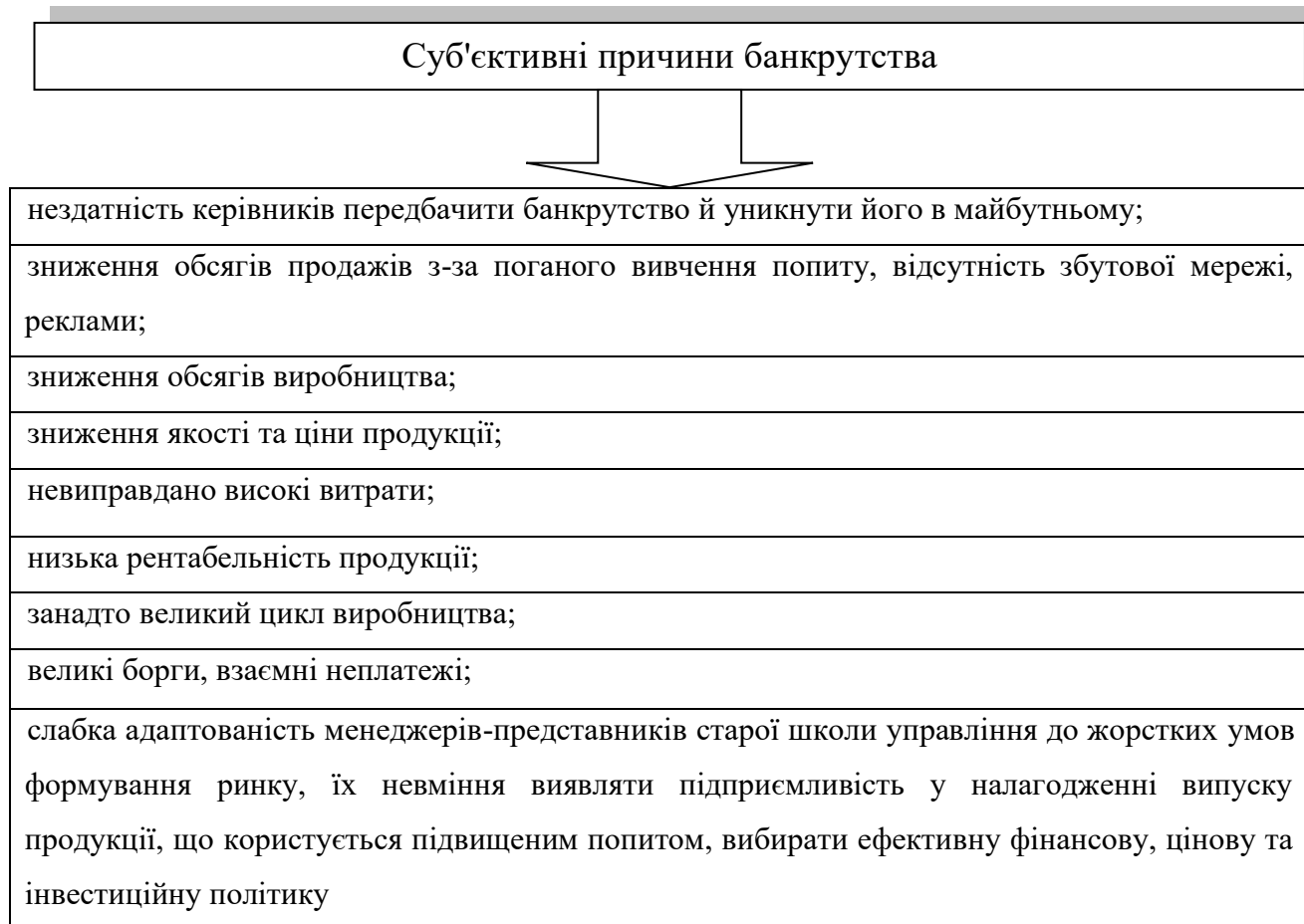

Рисунок 1.6 – Суб'єктивні причини банкрутства

В якості перших сигналів насувається банкрутства можна розглядати затримки з наданням фінансової звітності, що свідчать про роботу фінансових служб, а також різкі зміни в структурі балансу і звіту про прибутки і збитки.

Банкрутство зумовлено самою сутністю ринкових відносин, які завжди пов'язані з ризиком втрат, невизначеністю досягнення поставлених цілей або можливістю постановки хибних цілей.

Ризикові ситуації можуть виникнути на всіх стадіях господарського процесу: від закупівлі і доставки сировини, матеріалів, комплектуючих виробів до виробництва і продажу готової продукції. Їх причинами можуть бути: неплатоспроможність споживачів, невиконання договірних зобов'язань постачальниками ресурсів, тривалі затримки з оплатою рахунків за поставлену продукцію, неякісне з різних причин виробництво продукції, некомпетентність управлінського персоналу і багато іншого.

Ці втрати ведуть до зменшення прибутковості капіталу та виникнення фінансових коштів, що посилюється, якщо кредитори не відновлюють фінансування. Тоді підприємство повинне виплатити не тільки відсотки, а й суму основного боргу. В умовах же відсутності готівкових коштів з'являється проблема ліквідності активів. Цей стан називають технічної неплатоспроможністю. Вже на цій стадії можливе звернення кредиторів до суду про визнання підприємства банкрутом. Зміст банкрутства полягає в тому, що з господарського обороту виключаються неплатоспроможні підприємства. Оскільки економічна неспроможність одного підприємства позначається на фінансовому становищі інших суб'єктів господарювання, які є його контрагентами, то банкрутство дозволяє суб'єктам господарювання поліпшити свої справи і досягти фінансової стабільності.

Без процедури банкрутства економіка не може бути еластичною. Саме економічна відповідальність, формою реалізації якої виступає банкрутство, змушує господарюючих суб'єктів працювати ефективно. У іншому випадку фінансові, трудові та матеріальні ресурси через ринкову інфраструктуру переходять від неефективно до успішно працюючих підприємств. В цьому проявляється жорсткість ринкових механізмів регулювання економічних процесів. Таким чином, банкрутство підприємств і певний рівень безробіття є свого роду платою за результативність виробничо-господарської діяльності. Підприємство, не здатна до конкуренції, не знайшло своє місце на ринку товарів та послуг, що не має власних сил провести санацію і реструктуризацію, має врешті-решт припинити своє існування, щоб дати можливість на його місці виникнути іншому, більш конкурентоспроможного підприємства [17].

До недоліків банкрутства можна віднести:

- втрату працівниками підприємства, що ліквідується, робочих місць і загострення у зв'язку з цим соціальної напруженості в суспільстві;
- втрату кредиторами (банками, інвестиційними компаніями, фондами, державним бюджетом тощо) значних коштів, вкладених в збанкрутіле підприємство;

- розпилення й омертвіння неліквідного майна внаслідок того, що часом ліквідатори не можуть знайти для нього покупців.

Достоїнствами банкрутства є:

- закриття нерентабельних виробництв, що призводить до зниження витрат і підвищенню ефективності суспільного виробництва;
- вивільнення ресурсів, залучених у неконкурентоспроможна виробництво;
- ротація менеджерського персоналу, що забезпечує зростання кваліфікації, посилення підприємливості, зацікавленості працівників апарату управління і робітників у кінцевих результатах своєї діяльності.

У законодавчій і фінансовій практиці виділяють наступні види банкрутства підприємства, наведено на рисунку 1.7.

Рисунок 1.7 – Види банкрутства

Розглянемо короткий зміст кожного виду:

1) фіктивне банкрутство – завідомо неправдиве оголошення керівником чи власником комерційної організації (індивідуальним підприємцем) про свою неспроможність з метою введення в оману кредиторів для отримання відстрочки та (або) розстрочки належних кредиторам платежів чи знижки з боргів, так само як для несплати боргів;

2) умисне банкрутство – навмисне створення чи збільшення неплатоспроможності, досконале керівником чи власником комерційної організації (індивідуальним підприємцем) в особистих інтересах або інтересах інших осіб, що заподіяло великий збиток;

3) реальне банкрутство характеризує повну нездатність підприємства відновити в майбутньому періоді свою фінансову стійкість і платоспроможність у силу реальних втрат використовуваного капіталу. Катастрофічний рівень втрат капіталу не дозволяє такому підприємству здійснювати ефективну господарську діяльність у майбутньому періоді, унаслідок чого воно оголошується банкрутом юридично;

4) технічне банкрутство. Використовуваний термін характеризує стан неплатоспроможності підприємства, викликане суттєвою простроченням його дебіторської заборгованості. При цьому розмір дебіторської заборгованості перевищує розмір кредиторської заборгованості підприємства, а сума його активів значно перевищує обсяг його фінансових зобов'язань [29].

До неправомірних дій боржника або власника підприємства-боржника відносяться дії, вчинені в передбаченні банкрутства підприємства і завдають шкоди інтересам всіх або частини кредиторів, як-то:

- приховування частини майна боржника чи його зобов'язань;
- приховування, знищення, фальсифікація будь-якого облікового документа, пов'язаного із здійсненням господарської діяльності боржника;
- знищення або відмова від необхідної записи в бухгалтерські документи;
- знищення, продаж або внесення в якості застави частини майна боржника, отриманого в кредит і неоплаченого.

Закон встановлює наступні процедури банкрутства для юридичних осіб:

1) спостереження – процедура банкрутства, застосовується до боржника з метою забезпечення схоронності майна боржника, проведення аналізу фінансового стану боржника, складання реєстру вимог кредиторів і проведення перших зборів кредиторів;

2) фінансове оздоровлення – процедура банкрутства, застосовується до боржника з метою відновлення його платоспроможності та погашення заборгованості відповідно до графіка погашення заборгованості;

3) зовнішнє управління – процедура банкрутства, застосовується до боржника з метою відновлення його платоспроможності;

4) конкурсне виробництво – процедура банкрутства, застосовується до боржника, визнаному банкрутом, з метою розмірного задоволення вимог кредиторів;

5) мирова угода – процедура банкрутства, застосовується на будь-якій стадії розгляду справи про банкрутство з метою припинення провадження у справі про банкрутство шляхом досягнення угоди між боржником і кредиторами .

Системи прогнозування банкрутства, що розроблені зарубіжними і вітчизняними науковцями, включають в себе декілька ключових показників, які характеризують фінансовий стан підприємства. На їх основі, в більшості з названих методик, розраховується комплексний показник ймовірності банкрутства з ваговими коефіцієнтами біля індикаторів [29].

Найбільш широке застосування серед методів прогнозування банкрутства отримала модель «Z-рахунку» Е. Альтмана, спосіб розрахунку цієї моделі наведено в рис.1. Якщо $Z < 1,23$, то це означає високу ймовірність банкрутства, тоді як значення $Z > 1,23$ – свідчить про малу його ймовірність.

Переваги цієї моделі – максимальна точність, однак питання про застосування моделі для економіки України залишається відкритим, оскільки її використання ускладнене через нестачу інформації, передусім аналітичного блоку.

Вагові коефіцієнти моделі не є надійними для оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств. Багатофакторні моделі Е.Альтмана послугували основою для подальших досліджень прогнозування банкрутства й оцінки рівня фінансового стану.

Дж. Таффлер і Г. Тішоу розробили чотирифакторну модель оцінки платоспроможності (спосіб розрахунку моделі наведено в рис. 1.8.).

За $Z > 0,3$ рівень фінансового стану вважається високим, а ймовірність банкрутства невеликою.

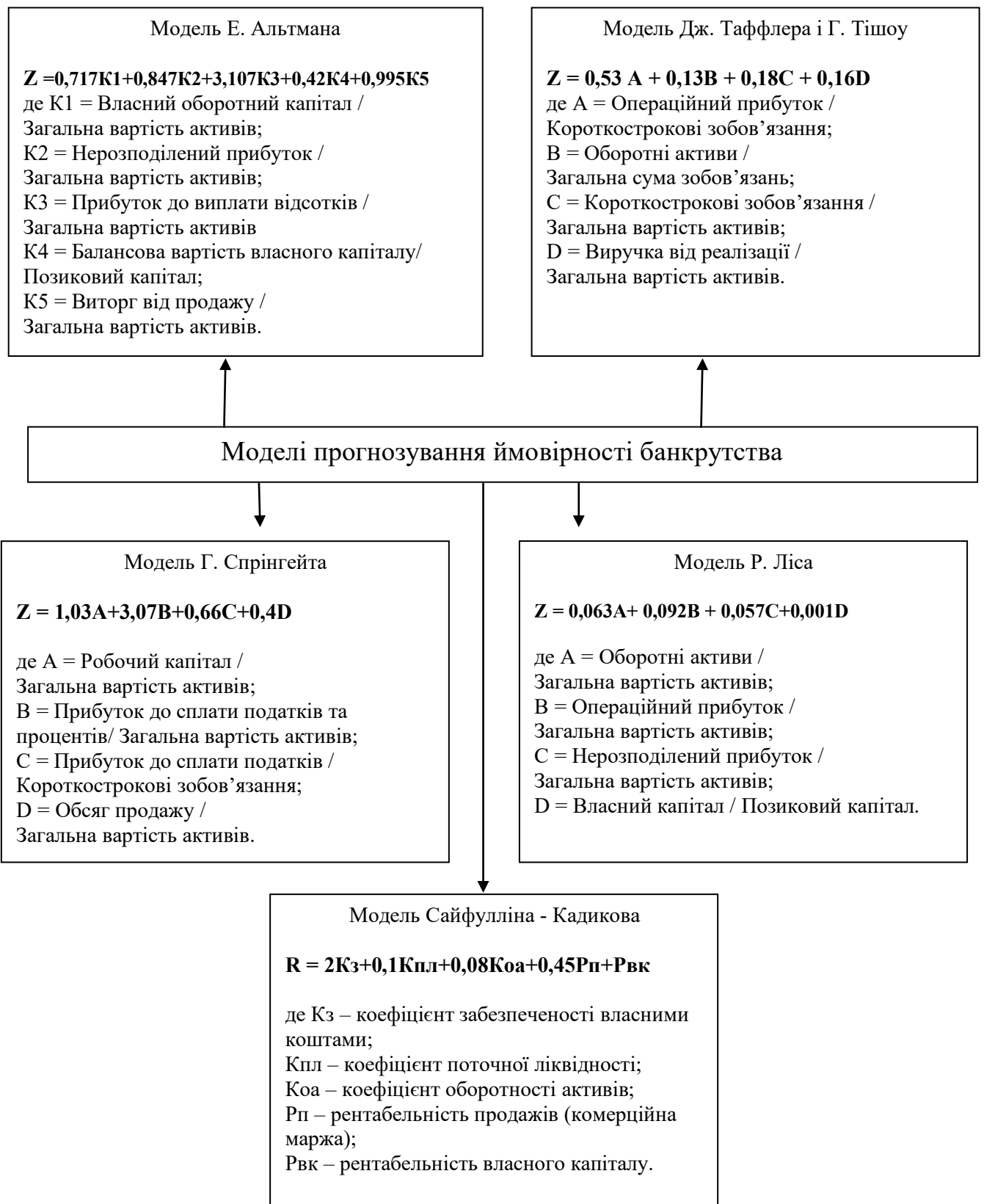

Рисунок 1.8 – Моделі прогнозування ймовірності банкрутства

Проведений аналіз та узагальнення дали змогу зробити висновок, що розглянуті методики прогнозування банкрутства зарубіжних авторів мають ряд суттєвих обмежень для їх використання на українських підприємствах:

- більшість зарубіжних методик діагностики ймовірності банкрутства побудовані з використанням вагових коефіцієнтів показників, що розраховані на основі американських аналітичних даних минулих років. Отже, в зв'язку з цим вони не відповідають сучасній економічній ситуації;

- дані моделі не адаптовані до вітчизняної економіки і не враховують специфіку діяльності українських підприємств, а саме: особливості в системі бухгалтерського обліку і податковому законодавстві, вплив інфляції на формування показників діяльності підприємства, галузеву приналежність підприємства та ін;

- відсутність статистичних даних по підприємствам-банкрутам, що не дозволяє скоригувати методику розрахунку питомої ваги коефіцієнтів з урахуванням економічних умов;

- проаналізовані методики не враховують інших важливих показників діяльності підприємства (методики побудовані на використанні балансових показників та показників звіту про фінансові результати);

- моделі не дають відповіді на питання, які з факторів вплинули на зміну рівня фінансової стійкості;

- за результатами використання моделей неможливо отримати інформацію

- можливого подальшого розвитку підприємства;

- граничні значення показників, що запропоновані зарубіжними вченими часто є недосяжними для українських підприємств.

Разом з тим вказані методики дають можливість визначити наближення банкрутства підприємства (стадії кризи) та не дозволяють спрогнозувати перехід підприємства від однієї стадії життєвого циклу до іншої [33].

Враховуючі всі ці обмеження зарубіжних моделей прогнозування банкрутства, вітчизняними науковцями були розроблені методики, що адаптовані для вітчизняної економіки.

Однією з найвідоміших є модель Сайфулліна. Оцінка рівня фінансового стану в цій моделі здійснюється за рейтинговим числом R .

Система показників для розрахунку рейтингового числа моделі Сайфулліна – Кадикова. Якщо зазначені індикатори досліджуваного підприємства рівні мінімальним нормативним значенням, то $R = 1$. Якщо $R > 1$, то фінансовий стан підприємства вважається задовільним, якщо $R < 1$, то незадовільним.

Дана модель враховує специфіку вітчизняної економіки та, разом з тим, є зручною для коригування відносно локалізації підприємства та часу розгляду. Однак інші з перерахованих недоліків залишаються [34].

Таким чином, банкрутство характеризує реалізацію катастрофічних ризиків підприємства в процесі його фінансової діяльності, внаслідок якої воно не здатне задовольнити в певні терміни висунуті з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом».

Передумови банкрутства різноманітні – це результат взаємодії численних факторів.

Фактори прийнято поділяти на внутрішні, що мають місце всередині підприємства і пов'язані з помилками і упущеннями керівництва і персоналу, і зовнішні, що виникають за межами підприємства і зазвичай знаходяться поза сферою його впливу.

Висновки до першого розділу

У першому розділі було проаналізовано сутність фінансової стійкості підприємств та систематизовано чинники як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, що впливають на її динаміку. Це дозволяє визначити тенденції у зміні фінансової стійкості підприємства. Також були розглянуті методи розрахунку показників для оцінки фінансової стійкості, які надають можливість здійснити аналіз процесів розвитку та діяльності підприємства. Вільно того, що пропонується структуру механізму управління стійкістю та визначено фінансово етапи його впровадження, які спрямовані на досягнення або збереження бажаного рівня стійкості та фінансового стану підприємства.

Фінансова стійкість розвивається як здатність підприємства підтримувати перевищення доходів над витратами, що дозволяє ефективно розпоряджатися фінансовими ресурсами та забезпечити стабільний виробничий і збутовий процес. Вона формується в ході всієї господарської діяльності підприємства і є ключовим елементом

Стійкість фінансового стану підприємства залежить від результативності виробничих, комерційних та фінансових операцій. Це результат вмілого управління всім комплексом факторів, що впливають на господарську діяльність підприємства.

Таким чином, для підтримки фінансової стійкості підприємство має гнучку капітальну структуру та ефективно організовувати його рух, забезпечуючи стабільне перевищення доходів над витратами для збереження платоспроможності та ліквідності.

2 Оцінка показників фінансової стійкості ТОВ «Техноком»

2.1 Характеристика діяльності підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Техноком» (ТОВ «Техноком») входить до Групи компаній Nestlé – найбільшої компанії світу у сфері виробництва продуктів харчування, яка діє на принципах раціонального харчування та здорового способу життя. За понад сто п'ятдесят років свого існування Nestlé вдалося здобути світове визнання як виробника високоякісних, корисних і безпечних продуктів харчування та завоювати репутацію порядного, відповідального і надійного партнера. Сьогодні продукція Nestlé користується довірою мільйонів споживачів у різних країнах світу.

Основним видом діяльності ТОВ «Техноком» виробництво макаронних виробів і подібних борошняних виробів під ТМ «МІВІНА».

Протягом звітного періоду перед підприємством стояло чимало викликів, одним із основних з яких стало військове вторгнення Російської федерації в Україну, збереження життя та здоров'я працівників, забезпечення безпечних умов праці для відновлення виробничої діяльності, нестабільна економічна ситуація, значне здорожчання сировини та енергоносіїв, які спричинили суттєвий вплив на господарську діяльність та фінансові показники підприємства.

Наразі Nestlé належать понад 340 фабрик і промислових підприємств, компанія представлена у понад 180 країнах світу. У Групі компаній працюють понад 270 тисяч чоловік. Асортимент Nestlé постійно розширюється і на сьогоднішній день налічує більше 2000 брендів. Головна мета Nestlé – сприяти підвищенню якості життя споживачів по всьому світу, пропонуючи їм корисні, смачні та якісні продукти харчування і напої та залучаючи їх до здорового способу життя. Саме ця мета і відображена у незмінному впродовж багатьох десятиліть девізі компанії: «Якість продуктів, якість життя» (Good Food – Good Life).

Наслідуючи принципи правильного харчування та здорового способу життя, Nestlé постійно працює над підвищенням поживної цінності своєї продукції, водночас покращуючи її якість та смакові характеристики. Все це – задля того, щоб повсякчас пропонувати споживачам смачну та збалансовану за складом продукцію відмінної якості. Підприємство також веде відкритий діалог зі споживачами, інформуючи їх про продукцію з власного портфоліо та пояснюючи важливість правильного способу життя.

Історія діяльності Nestlé в Україні розпочалася у грудні 1994 року – з відкриття у Києві представництва Societe pour l'Exportation des Produits Nestlé S.A. Основна діяльність нової структурної одиниці міжнародної корпорації полягала у просуванні на український ринок пріоритетних на той час брендів Nestlé: NESCAFÉ, Nesquik, Maggi, Nuts та Friskies.

По всіх регіонах країни у продажу з'явилися невідомі раніше українському споживачеві шоколадні батончики Nuts та кава NESCAFÉ. Нова якісна продукція міжнародних торгових марок швидко здобула велику популярність серед українців – і це надало Nestlé стимулу для подальшого розвитку бізнесу в Україні. Компанія продовжила впевнено зміцнювати свої позиції на ринку; згодом був розширений штат співробітників, організовані нові напрями бізнесу.

На початку 2010 року Nestlé оголосила про придбання ТОВ «Техноком», лідера українського ринку продуктів швидкого приготування та приправ під торговою маркою «МІВІНА», яке було засновано у 1993 році.

Купівля ТОВ «Техноком» дозволила Nestlé розширити власне кулінарне портфоліо та зміцнити присутність компанії в одному з найбільш швидко зростаючих сегментів українського ринку продуктів харчування. Завдяки розвинутій та ефективній системі логістики та дистрибуції Nestlé в Європі, продукти ТМ «МІВІНА» стали більш доступними для споживачів, особливо – в країнах Центральної та Східної Європи. Інтеграція широкого асортименту кулінарної продукції ТМ «МІВІНА» в портфоліо Nestlé зміцнило курс компанії на виробництво продуктів економ-класу – споживач отримав продукти харчування високої якості за доступною ціною.

Продукція товариства в якій працює більше 800 працівників, експортує свою продукцію до 16 країн світу, у тому числі в країни Балтії, Чехію, Англію, Німеччину, Іспанію, Польщу та Румунію.

Підприємство, якому в серпні 2023 року виповнилося 30 років, сьогодні функціонує на двох виробничих площадках в Харкові: фабриці з виробництва вермішелі швидкого приготування та фабриці з виробництва приправ та картопляного пюре швидкого приготування.

У звітному періоді всі зусилля були спрямовані на забезпечення безпечних умов праці для працівників фабрики для відновлення виробництва та забезпечення наявності нашої продукції на полицях магазинів. У грудні 2022 року завдяки спільним зусиллям команди було відновлено виробництво на підприємстві. Також було відновлено проекти з вдосконалення рецептури вермішелі швидкого приготування під ТМ «МІВІНА» з метою покращення смакових якостей вермішелі на підставі проведеного дослідження/споживчого тесту продукції. Крім цього, розпочався процес зміни пакування продукції (вермішелі швидкого приготування під ТМ «МІВІНА») з метою покращення привабливості продукції для споживача.

ТОВ «Техноком» було створено у відповідності до законодавства України та яке зареєстроване в Україні 17 серпня 1999 року. На 31 грудня 2023 р. та 31 грудня 2022 р. статутний капітал становив 119658066,20 грн. Статутний капітал було повністю сплачено засновником. Підприємство здійснювало одиничні операції з продажу основних засобів. Чистий дохід від реалізації основних засобів за 2023 рік склав 7022 тис. грн; (за 2022 рік – 572 тис. грн). Цей чистий дохід протягом 2023 року включав 5690 тис. грн чистого доходу від продажу пов'язаній стороні однієї зі своїх ліній по виробництву макаронних виробів балансовою вартістю 84 945 тис. грн (таблиця 2.1).

ТОВ «Техноком» ідентифікував об'єкти основних засобів, які не планує використовувати у майбутньому. Було визначено, що сума очікуваного відшкодування таких основних засобів дорівнює нулю. Відповідно в 2023 році

було визнано знецінення таких об'єктів у сумі 30779 тис. грн (2022 р. – 129279 тис. грн).

Таблиця 2.1 – Основні показники фінансово-господарської діяльності ТОВ «Техноком» (тис. грн)

Показники	2022	2023	Абс. зміна, тис грн	Відносна змін, %
усього активів	1 327 587	1 096 425	-231 162	82,59
основні засоби (за залишковою вартістю)	724 989	718 681	-6308	99,13
запаси	158 541	127 654	-30887	80,52
гроші та їх еквіваленти	148 371	899	-147472	0,61
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(454 507)	(320 334)	134173	70,48
власний капітал	(334 631)	(200 458)	134173	59,90
зареєстрований (пайовий/статутний) капітал	119 658	119 658	0	100,00
довгострокові зобов'язання і забезпечення	14 152	734 860	720708	5192,62
поточні зобов'язання і забезпечення	1 648 066	562 023	-1086043	34,10
чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	(141 838)	(784 588)	-642750	553,16

Протягом 2023 року підприємство визнало постійні загальновиробничі витрати понад норми виробництва у сумі 119287 тис. грн у складі інших операційних витрат.

Обсяг запасів формується під замовлення по виробництву продукції інших компаній групи Nestle (замовників). Підприємство виступає як виробник продукції на основі замовлень без права власності на торгові марки. За умовами договорів із замовниками, у разі, якщо замовник припиняє замовлення до закінчення терміну дії договору за відсутності невиконання зобов'язань з боку ТОВ «Техноком», або анулює замовлення, замовник компенсує фактичні витрати

з придбання та утилізації запасів, які були придбані для виконання договірних стосунків, за винятком тих запасів, які відповідно до повідомлення можуть бути використані для виробництва іншої продукції.

Станом на 31 грудня 2023 та 2022 років підприємство мало процентну позику від компанії групи «Нестле» – Nestle Treasury Center Middle East Africa Ltd. Термін погашення позики – 8 січня 2024 р., яку було пролонговано у січні 2024 р. до 8 січня 2025 року. 21 липня 2022 року була змінена відсоткова ставка даної позики з 3-х місячного ЛІБОР в доларах США плюс маржа (430 базисних пунктів) на 3х місячний SOFR у доларах США опублікована/спостережена на Bloomberg\ Reuters плюс маржа (4,56%). Вказана процентна позика станом на 31 грудня 2023 року була відображена в рядку 1690 «Інші поточні зобов'язання» (31 грудня 2022 р.: рядок 1515 «Інші довгострокові зобов'язання») Звіту про фінансовий стан.

Чистий збиток від курсових різниць по позиці та відсотках по позиці від пов'язаної сторони – Nestle Treasury Center Middle East Africa Ltd склав 32143 тис. грн, який був відображений у складі рядка 2270 «Інші витрати» у Звіті про сукупний дохід за 2023 рік.

Незважаючи на всі складнощі, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у звітному періоді склав 976079 тис. грн. Чистий фінансовий результат діяльності підприємства за звітний період склав збиток у розмірі – 141 838 тис. грн, збиток у розмірі – 784588 тис. грн у 2022 році.

Доходи від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) по договорах з клієнтами представлені у таблиці 2.2 та рисунку 2.1.

Вермішель «Мівіна» присутня на українському ринку з 1995 року. В Україні «Мівіна» – ім'я загальне для всієї вермішелі швидкого приготування. За даними досліджень 80% українців знають, що таке «Мівіна».

Таблиця 2.2 – Доходи ТОВ «Техноком»

Показники	Доходи, тис. грн		Абсол зміна (+,-)	Питома вага, %	
	2022	2023	2023/2022	2022	2023
Дохід від реалізації готової продукції, всього	419611	941054	521443	97,98	96,41
у тому числі: макаронні вироби швидкого приготування	348619	852532	503913	81,40	87,34
приправи	39703	75372	35669	9,27	7,72
соеві соуси	24065	0	-24065	5,62	0,00
супи	3712	7329	3617	0,87	0,75
картопляне пюре	3512	5821	2309	0,82	0,60
Дохід від надання послуг, всього	8663	35025	26362	2,02	3,59
Всього доходів	428 274	976079	547805	100	100

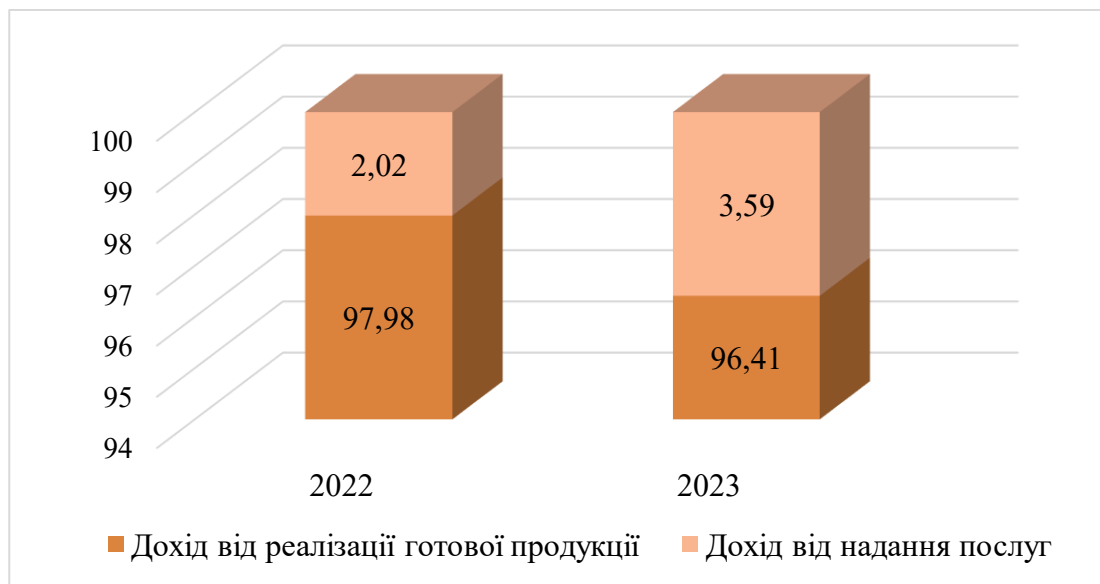

Рисунок 2.1 – Структура доходів ТОВ «Техноком»

До доходу від надання послуг в основному належать логістичні послуги, послуги зберігання; додрукарська адаптація та інші в загальній сумі 36025 тис. грн (2022 р.: 8 663 тис. грн).

Доходи від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) по договорах із замовниками по географічному регіону представлені у таблиці 2.3 та рисунку 2.2.

Таблиця 2.3 – Доходи від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) по договорах із замовниками по географічному регіону

Географічний регіон	Доходи, тис. грн		Абсол зміна (+, –)	Питома вага, %	
	2022 рік	2023 рік	2023/2022	2022 рік	2023 рік
Україна	187251	412137	224886	42,22	43,72
Західна Європа	86657	216581	129924	22,19	20,23
Східна Європа	49881	163958	114077	16,80	11,65
Південна Європа	45993	98879	52886	10,13	10,74
Північна Європа	57104	84524	27420	8,66	13,33
Південна Америка	1388	0	-1388	0,00	0,32
Всього доходів	428274	976079	547805	100	100

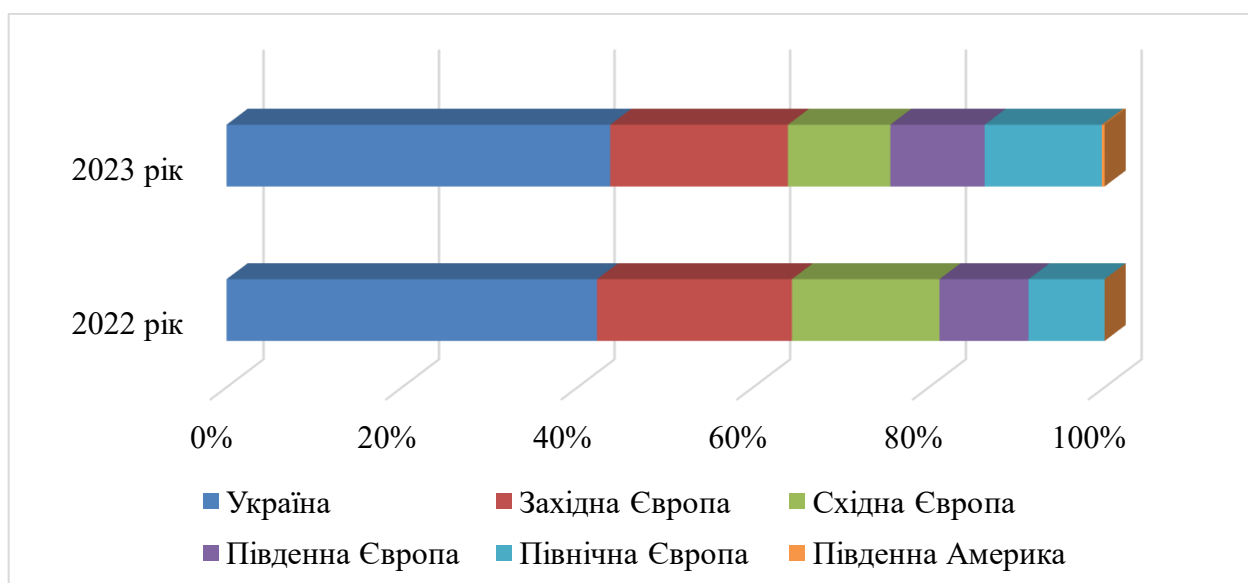

Рисунок 2.2 – Структура доходів від реалізації ТОВ «Техноком» по договорах із замовниками по географічному регіону

Продукція експортується в 22 країни світу, в тому числі і в країни Європейського Союзу, але найбільшу частку доходів підприємство отримує з реалізації в Україні. Протягом 2023 року ТОВ «Техноком» збільшило обсяги експорту на 30% порівняно з першим роком повномасштабної війни. А також розширила географію: підприємство додало ще дев'ять європейських держав до переліку країн-імпортерів своєї кулінарної продукції. У 2023 році почала експортувати вермішель «Мівіна» до Австрії, Литви, Великої Британії, Греції, Іспанії, Італії, Словаччини, Сербії та Хорватії.

В 2023 році, в результаті простоїв виробництва та тимчасової зупинки продажів в 2022 році, що було зумовлено повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну та подальшого тривалого відновлення виробництва та торгівлі, підприємство зазнало значних збитків та, як наслідок, станом на 31 грудня 2023 року мала від'ємне значення власного капіталу в сумі 334 631 тис грн (2022 р. – 200 458 тис грн).

Для цілей управління ризиком достатності капіталу, дочірні компанії Nestle в Україні (зокрема ТОВ «Техноком») мають затверджений спільний ліміт доступної кредитної лінії в розмірі 15 млн доларів США від АТ «ІНГ Банк Україна». Крім того, материнська компанія ТОВ «Техноком» постійно надає підтримку підприємству шляхом періодичної пролонгації кредитів, що підлягають сплаті компанії групи Nestle, до настання терміну їх погашення.

Станом на 31 грудня 2023 року коефіцієнт поточної ліквідності становить 0,36 та вказує на те, що підприємство володіє недостатнім обсягом оборотних активів для погашення своїх поточних зобов'язань. Це було зумовлено короткостроковою поворотною фінансовою допомогою від пов'язаної сторони на суму 490900 тис. грн станом на 2023 р., щодо якої очікується пролонгація дати повернення позики.

За 2022 рік компанія Nestlé інвестувала у розвиток трьох своїх фабрик в Україні близько 30 млн. швейцарських франків, а у грудні 2022 р. оголосила про відкриття нового виробничого майданчика в Україні. 40 млн швейцарських

франків буде інвестовано у виробництво в смт. Смолигові Волинської області. Цей крок спрямований на розширення виробництва вермішелі в Україні.

Разом з фабрикою у м. Торчині (Вінницька обл.) виробнича мережа на Волині стане європейським регіональним хабом компанії для категорії кулінарних продуктів. У хабі буде працевлаштовано 1500 людей на виробництві, яке забезпечуватиме постачання продукції на ринок України та на інші європейські ринки.

Запуск виробництва на новому майданчику запланований на перший квартал 2024 року, зараз триває підготовка до будівництва. Nestlé є першою мультинаціональною компанією, що оголосила про нові інвестиції та здійснює практичні кроки вже зараз, щоб забезпечити майбутній розвиток України.

З початку повномасштабної війни в Україні Nestlé передала понад 18,5 мільйонів швейцарських франків (790 млн грн) у вигляді продуктів харчування і грошових внесків місцевим гуманітарним організаціям в Україні, а також допомоги українцям, що через війну перебувають в сусідніх країнах.

Також компанія підтримує розташований у Львові Національний реабілітаційний центр «UNBROKEN», який забезпечує протезування, фізичну та психологічну реабілітацію для українців – як військових, так і цивільних. Компанія вже передала 4,8 млн грн для реновації будівлі протезної лабораторії, а також закупівлі обладнання для фізичної реабілітації.

Крім цього, протягом 2023 року компанія продовжуватиме допомагати українцям продуктами харчування та підтримуватиме інші напрямки допомоги, розпочаті в 2022 році.

Таким чином протягом останніх двох з половиною років підприємство адаптувалася до роботи в умовах війни та забезпечила стабільну роботу всіх процесів.

2.2 Аналіз показників фінансового стану підприємства

Підприємства, які працюють в умовах ринку, несуть повну відповідальність за своїми зобов'язаннями перед ланками фінансово-кредитної системи, власними працівниками, постачальниками, а також за результатами виробничо-фінансової діяльності. Здатність підприємства своєчасно погашати свої боргові зобов'язання характеризує його фінансовий стан.

Під фінансовим станом підприємства розуміють також рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Фінансовий стан – одна з найважливіших характеристик виробничо-фінансової діяльності підприємств. Він може бути стійким або нестійким [35].

Кожне підприємство намагається досягти стабільного фінансового стану, тобто створити достатній обсяг фінансових ресурсів, що є гарантом своєчасності розрахунків з постачальниками, бюджетом та іншими ланками фінансової системи, подальшого економічного та соціального розвитку підприємства.

Метою оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів збільшення його прибутковості, рентабельності та платоспроможності.

Оцінка фінансового стану підприємства має здійснюватися шляхом обчислення системи економічних показників, які характеризують господарсько-фінансове становище суб'єктів господарювання.

До основних показників, що, характеризують фінансовий стан підприємства, належать такі:

- прибутковість (рентабельність);
- оптимальний розподіл прибутку;
- оптимальні розміри власних оборотних активів, які забезпечують нормальний процес виробництва та реалізації продукції;

- наявність власних джерел формування оборотних активів в обсязі, достатньому для їх покриття;
- платоспроможність підприємства [39].

Якщо підприємство досягає у вказаних напрямках необхідних оптимальних параметрів, його фінансовий стан є стійким. Якщо ж воно не отримує, скажімо, прибутку, який би забезпечував необхідний приріст власних фінансових ресурсів, його фінансовий стан не може бути стійким. Тому розгляд змісту, порядку розрахунку вказаних показників, їх взаємозв'язку і впливу на фінансовий стан дуже важливий для підприємства.

Фінансовий стан підприємства – комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі вище згадані види діяльності підприємства. Передовсім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск і реалізація високоякісної продукції. Як правило, що вищі показники обсягу виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг і нижча їх собівартість, то вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан.

Ліквідність – можливість швидкого перевodu активу у готівку без істотної втрати його вартості (з мінімальними витратами). Гроші (монети та паперова готівка) є найбільш ліквідними активами. Банківські депозити за вимогою є високоліквідними активами, оскільки можуть бути переведені у готівку за вимогою клієнта. Види грошей, що включаються в агрегат М1 – найбільш ліквідні активи в економіці [31].

Платоспроможність – здатність суб'єкта економічної діяльності погашати свої довготермінові зобов'язання. Часто характеризується коефіцієнтом заборгованості. Розрахунок показників ліквідності та платоспроможності підприємства у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Розрахунок показників ліквідності та платоспроможності підприємства

Показники	Величина показника			Абсолютна зміна		Відносна зміна	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023	2021/2022	2022/2023
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів (Ко)	1,707	1,552	0,275	-0,16	-1,28	0,91	0,18
Коефіцієнт оборотності запасів (Коз)	0,039	0,033	0,012	-0,01	-0,02	0,85	0,36
Коефіцієнт оборотності активів	0,764	0,645	0,137	-0,12	-0,51	0,84	0,21
Коефіцієнт необоротних активів	1,641	1,260	0,274	-0,38	-0,99	0,77	0,22
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,146	0,953	1,140	-0,19	0,19	0,83	1,20
Коефіцієнт автономії	-0,033	-0,182	-0,272	-0,15	-0,09	5,52	1,49
Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів	0,019	0,015	0,266	0,00	0,25	0,79	17,73
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	-0,566	-0,965	-0,608	-0,40	0,36	1,70	0,63
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами (Кзк)	-0,180	-0,535	-0,633	-0,36	-0,10	2,97	1,18
Коефіцієнт ліквідності	0,434	0,352	0,392	-0,08	0,04	0,81	1,11
Коефіцієнт забезпечення власними коштами основного капіталу (Кзкоз)	-1,009	-1,571	-1,462	-0,56	0,11	1,56	0,93
Коефіцієнт обертання активів	0,469	0,538	0,114	0,07	-0,42	1,15	0,21
Коефіцієнт закріплення активів	2,131	1,860	8,752	-0,27	6,89	0,87	4,71
Коефіцієнт загальної платоспроможності	-0,766	0,352	0,392	1,12	0,04	-0,46	1,11

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів у 2021 складав 1,707 а у 2023 році став складати 0,275. Коефіцієнт оборотності запасів зменшився у 2023 році 0,012 порівняно з 2021 роком 0,039. Коефіцієнт оборотності активів у 2021 році складав 0,764 а у 2023 став складати 0,137. Коефіцієнт необоротних активів у 2021 році складав 1,641 а у 2023 став складати 0,274. Коефіцієнт автономії у 2021 році складав 0,033 а у 2023 став складати 0,272. Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів у 2021 році складав 1,146 а у 2023 став складати 1,140. Коефіцієнт ліквідності у 2021 році складав 0,434 а у 2023 став складати 0,392 та вказує на те, що підприємство володіє недостатнім обсягом оборотних активів для погашення своїх поточних зобов'язань. Це було зумовлено короткостроковою поворотною фінансовою допомогою від пов'язаної сторони на суму 490900 тис. грн станом на 31 грудня 2023 року, щодо якої очікується пролонгація дати повернення позики.

Рекомендоване значення для коефіцієнту автономії складає 0,5, для коефіцієнту фінансової стійкості 0,9, коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами повинен збільшуватись і мати позитивне значення. Тому за даними таблиці 2.4 можна стверджувати, що розглянуті коефіцієнти не досягають рекомендованих граничних меж.

Для проведення рейтингової оціни коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності за допомогою матричного методу проранжуємо декілька останніх років діяльності підприємства (табл. 2.5, рис. 2.3).

Для порівняння результатів діяльності та фінансового стану підприємства за декілька років може бути проведена їх рейтингова оцінка, для чого найчастіше використовують так званий «матричний метод» аналізу.

Взагалі цей алгоритм може застосовуватися для порівняння декількох підприємств за один період часу (чи на дату складання балансу) або в динаміці, а також динаміки показників одного підприємства.

Таблиця 2.5 – Вихідні дані для проведення рейтингової оцінки коефіцієнтів

Показник	Роки			Еталон
	2021	2022	2023	
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	1,707	1,552	0,275	1,707
Коефіцієнт оборотності запасів	0,039	0,033	0,012	0,039
Коефіцієнт оборотності активів	0,764	0,645	0,137	0,764
Коефіцієнт необоротних активів	1,641	1,260	0,274	1,641
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,146	0,953	1,140	1,146

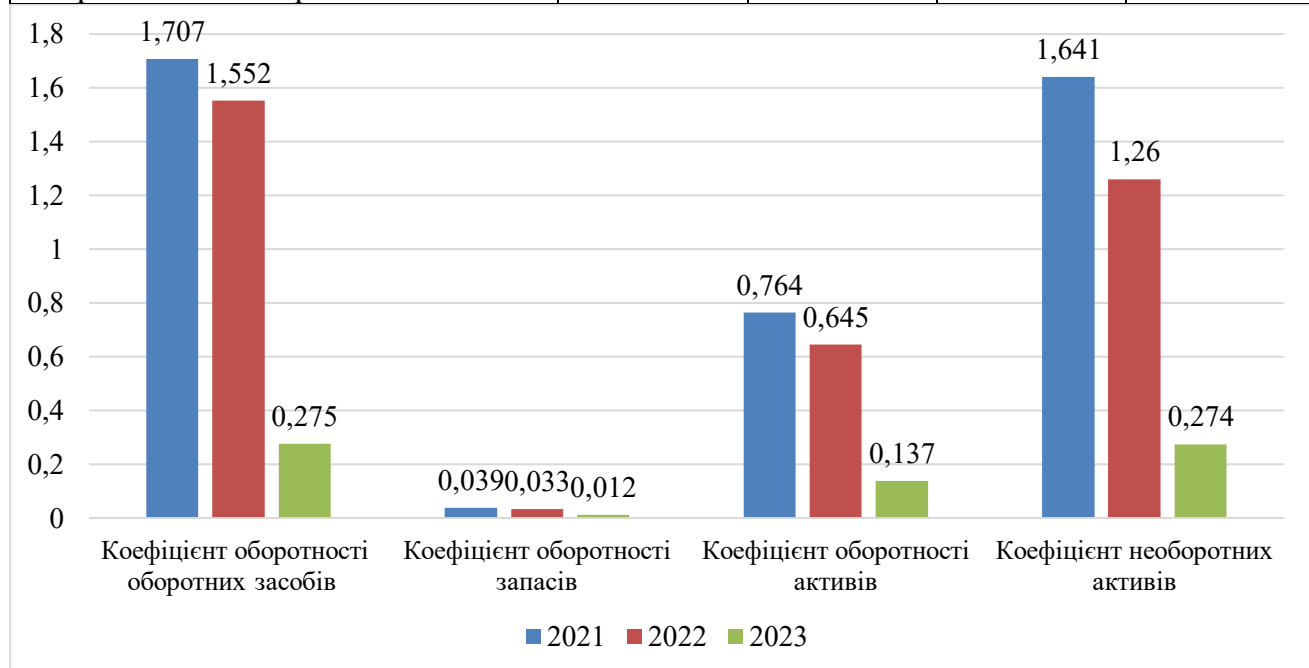

Рисунок 2.3 – Коефіцієнти ділової активності

Таблиця 2.6 – Ранжування коефіцієнтів за сумою місць

Показник	Роки		
	2021	2022	2023
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	1	2	3
Коефіцієнт оборотності запасів	1	2	3
Коефіцієнт оборотності активів	1	2	3
Коефіцієнт необоротних активів	1	2	3
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1	3	2
Рейтинг 1 (сума місць)	5	11	14
Місце	1	2	3

Таблиця 2.7 – Ранжування коефіцієнтів за відхиленням від «нуль» коефіцієнта

Показник	Роки		
	2021	2022	2023
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	2,91385	2,4087	0,07563
Коефіцієнт оборотності запасів	0,00152	0,00109	0,00014
Коефіцієнт оборотності активів	0,5837	0,41603	0,01877
Коефіцієнт необоротних активів	2,69288	1,5876	0,07508
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,31332	0,90821	1,2996
Сума	7,50526	5,32163	1,46921
Рейтинг 2	3,089932	2,624753	2,539966
Місце	1	2	3

Провівши ранжування років бачимо, що найякіснішим для нашого підприємства є 2021 рік. Це видно по результатам рейтингових оцінок, найефективнішими являються методи 3 і 4, тому що розрахунок за даними методами роблять по стандартизованим значенням.

Після 2021 року, за таким же принципом виділяємо 2022 рік, який зайняв друге місце та 2023 рік виявився найгіршим і зайняв третє місце.

Отже, значення показників 2022 року поліпшилося на відміну від показників 2021 року, а в 2023 році було видно погіршення результатів рейтингових оцінок коефіцієнтів. Тому можна зробити висновок, що перспективи покращення коефіцієнтів не існує, тобто тенденція розвитку якості формування капіталу є негативною.

За даними Додатку А розрахуємо показники фінансового стану підприємства за 2021-2023 роки (таблиця 2.11).

Вихідні дані для розрахунку наведені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Вихідні дані для розрахунку показників фінансового стану підприємства, тис. грн

Показник	2021	2022	2023
Власний капітал	-1516	-7925	11163
Баланс	45305	43610	41080
Власні обігові кошти	-19592	-30259	-11755
Позиковий капітал	46821	51535	52243
Запаси	3860	1377	622
Оборотні активи	24197	21276	20488
Робочий капітал	-22624	-30259	-31755
Грошові кошти	67	38	25
Необоротні активи	21108	22334	20592
Поточні зобов'язання	46821	51535	52243

Результати розрахунку показників наведені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Розрахунок показників фінансового стану

Показник	2021	2022	2023
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	-0,03	-0,18	0,27
Коефіцієнт фінансової залежності	-29,88	-5,50	3,68
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	12,92	3,82	-1,05
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	1,03	1,18	1,27
Коефіцієнт покриття запасів	-5,86	-21,97	-51,05
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	-0,81	-1,42	-0,57
Маневреність робочого капіталу	-0,17	-0,05	-0,02
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	-5,08	-21,97	-18,90
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	-0,03	-0,15	0,21
Коефіцієнт фінансової стійкості	-0,03	-0,18	0,27

За даними таблиці 2.9 бачимо, що коефіцієнт фінансової автономії зростає, у 2021 році цей показник складав -0,03, а у 2023 зріс до значення 0,27, таким чином перетнувши рекомендоване значення показника у 0,2. Покращується значення показника фінансової залежності. У 2023 році він досягнув позитивного значення і склав 3,68. Зміна коефіцієнту маневреності власного капіталу зменшується разом зі зменшення суми власних коштів на підприємстві.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу тримається на рівні 1,03-1.27. Значення показника покриття запасів стрімко знижується. У 2021 році він складав -5,86, а у 2023 році показник досяг значення -51,05. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами у 2021 році складав -0,81, у 2022 році – 1,42, у 2023 році відстежується збільшення значення показника до -0,57. Коефіцієнт забезпечення запасів власними обіговими коштами свідчить про те, що підприємству не вистачає власних коштів для забезпечення потреб запасами. У 2023 році значення показника дещо покращилось у порівнянні з 2022 роком (-21,97), він склав -18,9.

Коефіцієнти фінансової стабільності та фінансової стійкості у 2023 році набули позитивного значення і склали 0,21 та 0,27 відповідно.

2.3 Оцінка ймовірності банкрутства підприємства

Банкрутство – це природний процес конкурентної боротьби, у ході якої слабкі підприємства, що виготовляють продукцію, яка не має попиту, припиняють свою діяльність. Банкрутство означає неплатоспроможність підприємства, його боргову нездатність і неможливість продовження виробничої і фінансово-господарської діяльності через відсутність коштів.

У світовій практиці найпоширеніші моделями оцінки фінансового стану підприємства та схильності його до банкрутства є економічні моделі, які будуються на основі фінансових коефіцієнтів.

Доцільно відокремити наступні основні методи прогнозування банкрутства підприємства:

- двофакторна модель;
- Z-моделі:
- модель Альтмана;
- модель Романа Ліса;
- прогнозна модель Таффлера;
- модель Спрінгейта
- універсальна дискримінанта функція;
- модель Жана де'Поляна;
- оцінка фінансового стану підприємства за показниками У. Бівера
- R – модель прогнозу ризику банкрутства;
- модель Фулмера;

У таблиці 2.10 більш докладніше розглянуті моделі діагностики банкрутства підприємства.

Таблиця 2.10 – Методики діагностики банкрутства підприємства

Назва моделі	Загальний вигляд моделі	Нормативне значення інтегрального показника	Висновок
1	2	3	5
Двохфакторна модель імовірності банкрутства	$C1 = -0,387 - 1,0736 * K_n + 0,0579 * K_z$		Дане значення коефіцієнту є від'ємним, тому ймовірність загрози банкрутства в найближчий період для підприємства «Навчальний друк» відсутня.
Модель Спрінгейта	$Z = 1,03 * A + 3,07 * B + 0,66 * 3 + 0,4 * D$	Якщо, $Z < 0,862$ то підприємство вважається потенційним банкрутом.	після підрахунку величини Z за Спрінгейтом я отримала показник 1,339, це свідчить про те, що у майбутньому кризовий стан для підприємства «Навчальний друк».

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	5
Z – рахунку Альтмана.	Українські підприємства можуть застосовувати тест, запропонований Е.Альтманом у 1983 р. $Z = 3,107 \cdot K1 +$ $0,995 \cdot K2 +$ $+0,42 \cdot K3 +$ $0,847 \cdot K4 +$ $+0,717 \cdot K5$	Показник Z може приймати значення в межах від $[-14$ до $+22]$ при цьому підприємства, для яких $Z > 2,99$ мають низьку ймовірність банкрутства, підприємства, для яких $Z < 1,81$, є безумовно фінансово неспроможними; проміжок $[1,81; 2,70]$ складає зону з високою ймовірністю банкрутства, якщо Z $= 2,71-2,99$, то банкрутство можливе.	Значення індексу 2,36, що вказує на те, що підприємству банкрутство не загрожує.
Модель Романа Ліса	$Z = 0,063 \cdot X1 +$ $0,092 \cdot X2 + 0,057$ $\cdot X3 + 0,001 \cdot X4$	Граничне значення для цієї моделі дорівнює 0,037. Якщо величина $Z > 0,3$, це свідчить про те, що підприємство має гарні довгострокові перспективи, а якщо величина $Z < 0,2$, то це свідчить про те, що підприємство може стати банкрутом.	Результат розрахунку за моделлю Романа Ліса показав, що підприємство має довгострокові перспективи, й на ближню перспективу загрози банкрутства не передбачається.
Універсальна дискримінанта функція	$Z = 1,5 \cdot X1 +$ $0,08 \cdot X2 + 10 \cdot X3$ $+ 5 \cdot X4 + 0,3 \cdot X5$ $+ 0,1 \cdot X6$	$Z > 2$ - підприємство вважається фінансово стійким, і йому не загрожує банкрутство; $1 < Z < 2$ - фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але при умові переходу до антикризового управління банкрутство йому не загрожує; $0 < Z < 1$ - підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних дій; $Z < 0$ - підприємство напівбанкрут.	У вітчизняній практиці вказана модель використовується мало, оскільки не враховує галузевих особливостей розвитку підприємств і форм організації, які належать їхньому бізнесу. Тому дані такого прогнозування є вельми суб'єктивними і не дають підстав для практичних висновків

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	5
Прогнозна модель Таффлера	$Z = 0,53 \cdot X_1 + 0,13 \cdot X_2 + 0,18 \cdot X_3 + 0,16 \cdot X_4$	Якщо величина Z – рахунку більше 0,3, це свідчить, що у підприємства непогані довгострокові перспективи, а якщо менше 0,2, то банкрутство більш ніж імовірно.	Після підрахунку величини Z за Таффлером я отримала показник 0,55, це свідчить про те, що у підприємства непогані довгострокові перспективи ведення успішної господарської діяльності.
Модель Жана де'Поляна	$N = 25 \cdot R_1 + 25 \cdot R_2 + 10 \cdot R_3 + 20 \cdot R_4 + 20 \cdot R_5$	$N = 100$ фінансовий стан підприємства задовільний; $N > 100$ фінансовий стан підприємства благополучний; $N < 100$, фінансовий стан підприємства незадовільний.	За методом Жана де'Поляна $N < 100$, тому слід вважати, що фінансовий стан підприємства «Навчальний друк» незадовільний
Модель Фулмера	$H = 5,528 \cdot V_1 + 0,212 \cdot V_2 + 0,073 \cdot V_3 + 1,270 \cdot V_4 + 0,120 \cdot V_5 + 2,335 \cdot V_6 + 0,575 \cdot V_7 + 1,083 \cdot V_8 + 0,894 \cdot V_9 - 6,075$	За результатами моделі можна отримати наступний прогноз: - втрата платоспроможності неминуча при $H < 0$; - при $H > 0$ компанія функціонує нормально.	Підприємство функціонує нормально
Метод рейтингової оцінки фінансового стану підприємства (рейтингове число). Р.С. Сайфулін і Г.Г. Кадиков	$K = 2K_0 + 0,1K_{пл} + 0,08K_i + 0,45K_m + K_{пр}$,	Якщо рейтингове число K для підприємства має значення більше 1, то підприємство знаходиться у задовільному стані. Якщо значення K менше за 1, то це характеризується як незадовільний стан.	Підприємство знаходиться у задовільному стані

Відомий фінансовий аналітик запропонував свою систему показників для оцінки фінансового стану підприємства. З метою діагностики банкрутства він рекомендував дослідити тренди показників. Система показників Альтмана та їх значення для діагностики банкрутства представлені в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Оцінка ймовірності банкрутства за допомогою моделі Альтмана

Модель Альтмана							
Показник	Роки			Абсолютна зміна		Відносна зміна	
	2021	2022	2023	2022	2023	2022	2023
K1	0,49	0,45	0,39	-0,04	-0,06	0,918	0,867
K2	-0,05	-0,12	-0,26	-0,07	-0,14	2,400	2,167
K3	-0,1	0,07	0,005	0,17	-0,065	-0,700	0,071
K4	0,53	0,56	0,57	0,03	0,01	1,057	1,018
K5	0,76	0,76	0,62	0	-0,14	1,000	0,816
Z	1,266	1,657	1,083	0,391	-0,574	1,309	0,654

За період з 2021 по 2023 роки коефіцієнти за моделлю Альтмана мали тенденцію до покращення у 2022 році погіршення у 2023 році.

Загальний показник Z у 2021 році склав 1,266, у 2022 – 1,657, у 2023 році – 1,083, тобто знизився на 0,183 у порівнянні з 2021 роком. За даними розрахунків за моделі Альтмана можна зауважити, що підприємство має негативну тенденцію до банкрутства.

Таблиця 2.12 – Оцінка ймовірності банкрутства за допомогою моделі Романа Ліса

Модель Романа Ліса							
Показник	Роки			Абсолютна зміна		Відносна зміна	
	2020	2021	2022	2021	2022	2021	2022
X1	0,49	0,45	0,39	-0,04	-0,06	0,918	0,867
X2	-0,1	0,07	0,005	0,17	-0,065	-0,700	0,071
X3	-0,05	-0,12	-0,26	-0,07	-0,14	2,400	2,167
X4	0,03	-0,032	-0,15	-0,062	-0,118	-1,067	4,688
Z	0,0213	0,0007	0,0078	-0,0206	0,0071	0,033	11,143

За період дослідження чотирьох коефіцієнтів, що розраховувались у моделі Романа Ліса, можна зробити висновок, що вони, як у випадку з моделлю Альтмана мали невизначений характер.

У 2022 році ймовірність банкрутства зменшилась до 0,0007, у 2023 році була збільшена і склала 0,0078, у порівнянні з 2021 роком – 0,0213.

Таблиця 2.13 – Оцінка ймовірності банкрутства за допомогою моделі Сайфуліна

Модель Р.Ф. Сайфуліна							
Показник	Роки			Абсолютна зміна		Відносна зміна	
	2020	2021	2022	2021	2022	2021	2022
K0	-0,85	-1,11	-1,72	-0,26	-0,61	1,306	1,550
Kпл	0,51	0,43	0,35	-0,08	-0,08	0,843	0,814
Kі	1	1	1	0	0	1,000	1,000
Kм	1,2	1,19	1,2	-0,01	0,01	0,992	1,008
Kпр	-1,67	1,95	0,81	3,62	-1,14	-1,168	0,415
R	-2,729	0,383	-1,975	3,112	-2,358	-0,140	-5,157

Оцінка коефіцієнта R за допомогою моделі Сайфуліна вказує на поліпшення показника у 2022 році порівняно з показником 2020 року. Але при цьому, показник 2022 значно зменшився у порівнянні з 2021 роком на 3,112. Це свідчить про зростання ймовірності банкрутства підприємства.

Таблиця 2.14 – Оцінка ймовірності банкрутства за допомогою моделі Бівера

Модель Бівера							
Показник	Роки			Абсолютна зміна		Відносна зміна	
	2020	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Модель Бівера	-0,77	0,76	0,54	1,53	-0,22	-0,987	0,711
рентабельність активів	0,62	0,45	0,39	-0,17	-0,06	0,726	0,867
фінансовий левередж	0,21	0,19	0,17	-0,02	-0,02	0,905	0,895
коефіцієнт покриття активів чистим обіговим капіталом	-0,42	-0,49	-0,68	-0,07	-0,19	1,167	1,388
коефіцієнт покриття	0,51	0,43	0,35	-0,08	-0,08	0,843	0,814

Модель оцінка ймовірності банкрутства Бівера вказує на те, що основні показники ймовірності банкрутства зменшується.

Таблиця 2.15 – Оцінка ймовірності банкрутства за допомогою моделі Таффлера

Модель Таффлера							
Показник	Роки			Абсолютна зміна		Відносна зміна	
	2020	2021	2022	2021	2022	2021	2022
X1	-0,1	0,16	0,0043	0,26	-0,1557	-1,600	0,027
X2	0,51	0,43	0,35	-0,08	-0,08	0,843	0,814
X3	0,97	1,03	1,18	0,06	0,15	1,062	1,146
X4	0,75	0,76	0,81	0,01	0,05	1,013	1,066
Z	0,304	0,44	0,378	0,136	-0,062	1,447	0,859

Оцінка ймовірності банкрутства за допомогою моделі Таффлера вказує на те, що показник банкрутства тримаються на одному рівні, хоча показник 2021 року має краще значення, а у 2022 році зменшується.

Таблиця 2.16 – Оцінка ймовірності банкрутства за допомогою моделі Спрінгейта

Модель Спрінгейта							
Показник	Роки			Абсолютна зміна		Відносна зміна	
	2020	2021	2022	2021	2022	2021	2022
A	-0,47	-0,55	-0,76	-0,08	-0,21	1,170	1,382
B	-0,05	-0,06	-0,15	-0,01	-0,09	1,200	2,500
C	0,62	0,65	0,54	0,03	-0,11	1,048	0,831
D	0,75	0,78	0,64	0,03	-0,14	1,040	0,821
Z	0,08	0,04	-0,63	-0,04	-0,67	0,500	-15,750

Виходячи з розрахунків моделі Спрінгейта, можна визначити, що підприємство у 2022 році прийняло негативне значення щодо ймовірності банкрутства і для запобігання цього слід терміново заподіяти дії щодо оздоровлення підприємства.

Таблиця 2.17 – Оцінка ймовірності банкрутства за допомогою моделі модель Фулмера

Модель Фулмера							
Показник	Роки			Абсолютна зміна		Відносна зміна	
	2020	2021	2022	2021	2022	2021	2022
V1	0,052	0,118	0,042	0,066	-0,076	2,269	0,356
V2	0,75	0,78	0,69	0,03	-0,09	1,040	0,885
V3	0,048	0,065	0,07	0,017	0,005	1,354	1,077
V4	0,00098	0,0014	0,0017	0,00042	0,0003	1,429	1,214
V5	0,45	0,41	0,43	-0,04	0,02	0,911	1,049
V6	2,02	2,33	2,41	0,31	0,08	1,153	1,034
V7	4,35	4,31	4,27	-0,04	-0,04	0,991	0,991
V8	0,51	0,43	0,49	-0,08	0,06	0,843	1,140
V9	-0,74	-0,37	-0,52	0,37	-0,15	0,500	1,405
H	2,055	0,945	1,728	-1,11	0,783	0,460	1,829

Тенденція ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Фулмера є негативною.

Модель Альтмана, показує, що протягом 2020-2022 рр. підприємство, має не стійкий стан. Модель Бівера, показує, що підприємство майже на межі банкрутства. Модель Р.Ф. Сайфуліна також, демонструє, що підприємство в незадовільному стані. Хоча, модель Таффлера, навпаки, демонструє, що підприємство знаходиться в стійкому стані.

Модель Спрінгейта, підтвердило, що підприємство є потенційним банкрутом.

Тому, провівши оцінку ймовірності банкрутства підприємства за всіма методами, можна сказати, що у 2022 році підприємство знаходиться на грані банкрутства і слід терміново застосовувати заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства.

Проаналізувавши отримані результати бачимо таку картину – банкрутство за коефіцієнтом Бівера підприємству загрожує вже приблизно через рік, причиною цьому є висока вартість амортизації, та дуже низький прибуток.

Що стосується рентабельності активів, то у 2021 р. показник відсутній через відсутність прибутку на підприємстві, але вже у 2022 році рентабельність активів становить 0,38%, це безперечно дуже малий показник, який безпосередньо залежить від прибутку, який у цьому році склав лише 16,4 тис. грн.

Підприємству загрожує банкрутство через рік.

Показник фінансового ліверіджу за 2021 та 2022 роки дуже низькі і можна сказати, що підприємство майже не залежить від кредиторів. Така мала сума зобов'язань зумовлена специфікою підприємства.

Стосовно коефіцієнту покриття активів чистим оборотним капіталом, то підприємство чекає банкрутство через 1 рік. Для того, щоб це питання розрішити підприємству необхідно збільшити суму власного капіталу.

Коефіцієнт покриття також не підпадає до нормативного значення й за цією методикою банкрутство чекає підприємство вже через рік.

Оцінка і прогнозування показників задовільності структури балансу.

Метою їх затвердження є забезпечення однозначності підходів при оцінці фінансово-господарського стану підприємства, виявлені ознак поточної, критичної або надкритичної їх неплатоспроможності. А також для своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для здійснення випереджувальних заходів щодо запобігання банкрутству.

Від'ємний результат зазначених статей балансу заводу свідчить про поточну неплатоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності.

Висновки до другого розділу

В другому розділі кваліфікаційної роботи було здійснено детальний аналіз діяльності підприємства ТОВ «Техноком», яке є частиною Групи компаній Nestlé – провідного світового виробника харчових продуктів. Nestlé понад століття розвивати принципи раціонального харчування та здорового способу життя, що дозволило компанії отримати глобальне визнання як виробника високоякісної, безпечної та корисної продукції. Завдяки цьому Nestlé має репутацію надійного, відповідального та етичного партнера. На сьогоднішній день виробнича компанія використовує довіру споживачів жиру в різних куточках світу.

У ході аналізу були розраховані ключові показники фінансової діяльності підприємства. Так, обсяг продажів у 2023 році знизився на 14% порівняно з роком 2021 року. Водночас нематеріальні активи в період з 2023 по 2021 роки продемонстрували тенденцію до зростання спаду. Частка основних засобів у структурі необоротних активів у 2023 році перевищила показники 2021 р.

Обсяги виробництва підприємства демонструють зростання, що супроводжується підвищенням фінансових показників. також, чистий прибуток компанії за останні три роки зріс на 871 тис. грн. Аналіз додаткового зростання продажів і прибутку показав, що середній темп зростання за цей період склав 185,56% та 825,72% відповідно.

Відсутні отримання короткострокових кредитів, коефіцієнти ліквідності залишаються на високому рівні, що забезпечує стабільне виконання зобов'язань. Також спостерігається збільшення коефіцієнтів автономії, що сприяє підвищенню фінансової незалежності ТОВ «Техноком».

На основі розрахованого коефіцієнта конкурентоспроможності можна зробити висновок, що рівень конкурентоспроможності підприємства залишається вищим за середній. Проте тенденції до зниження цього показника. на це, компанія докладає зусиль для збереження своїх позицій на ринку, що вказує на прогресування підтримує стабільність і адаптується до змін.

3 Управління фінансової стійкістю підприємства на прикладі ТОВ «Техноком»

3.1 Діагностування фінансової стійкості підприємства методом інтегральної бальної оцінки

Суттєвою проблемою діагностики ризиків, що впливають на фінансову стійкість, є дефіцит інформації, часу, а іноді навіть і неможливість проведення розрахунку через відсутність необхідних даних.

Тому особливий інтерес представляє оцінка підприємницького ризику на основі аналізу фінансового стану підприємства. Це один із самих доступних методів відносної оцінки ризику як для керівника підприємства, так і для його партнерів, оскільки джерелами інформації виступає фінансова звітність підприємств, а саме баланс і звіт про фінансові результати.

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, що характеризується системою абсолютних і відносних показників, що відбивають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства. Аналіз даних показників дозволяє оцінити фінансову стійкість підприємства, що у свою чергу є критерієм оцінки ризику. Варто відмітити, що залежність між фінансовою стійкістю підприємства і ризиком прямо пропорційна: як тільки підприємство стає фінансово нестійким – виникає ризик банкрутства. Аналіз фінансового стану підприємства є одним з елементів попередження банкрутства на самих ранніх стадіях.

З погляду оцінки рівня ризику особливий інтерес представляє вивчення спеціальних коефіцієнтів, розрахунок яких заснований на існуванні визначених співвідношень між окремими статтями фінансової звітності.

Найбільш важливими для аналізу є коефіцієнти, що характеризують платоспроможність підприємства та фінансову стійкість підприємства.

Ці показники дають чітку уяву про фінансово-економічний стан підприємства і дозволяють виявити і оцінити ризики, які супроводжують його діяльність.

Аналітичні дані для розрахунку комплексного показника ризику з використанням показників ліквідності та фінансової стійкості, їхніх нормативних значень і бальної шкали з урахуванням ознаки динаміки подані в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Аналітичні дані для розрахунку комплексного показника ризику

Фінансові коефіцієнти	Інтервал значення коефіцієнта за зонами ризику			
	безризикова (3 бали)	припустима (2 бали)	критична (1 бал)	катастрофічна (0 балів)
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$(2,00; \infty)$	$(1,50; 2,00]$	$(1,00; 1,50]$	$(-\infty; 1,00]$
Коефіцієнт фінансової залежності	$(1,00; \infty)$	$(0,70; 1,00]$	$(0,50; 0,70]$	$(-\infty; 0,50]$
Коефіцієнт покриття запасів	$(0,20; \infty)$	$(0,15; 0,20]$	$(0,10; 0,15]$	$(-\infty; 0,10]$
Коефіцієнт фінансової стабільності	$(-\infty; 0,50)$	$[0,50; 1,00)$	$[1,00; 1,50)$	$[1,50; \infty)$
Коефіцієнт фінансової стійкості	$(0,20; \infty)$	$(0,10; 0,20]$	$(0,05; 0,10]$	$(-\infty; 0,05]$

Область, у якій втрати не очікуються, називають без ризиковою зоною, їй відповідають нульові втрати.

Зона припустимого ризику – це область, у межах якої величина ймовірних утрат не перевищує очікуваного прибутку і, отже, діяльність підприємства має економічну доцільність. Межа зони припустимого ризику відповідає рівню втрат, рівному розрахунковому прибутку.

Зона критичного ризику – це область можливих утрат, що перевищують величину очікуваного прибутку аж до величини повної розрахункової виручки (суми витрат і прибутку). Тут підприємець ризикує не тільки не одержати ніякого доходу, але й понести прямі збитки в розмірі всіх здійснених витрат.

Зона катастрофічного ризику – це область ймовірних утрат, що перевершують критичний рівень і можуть досягати величини, рівної власному капіталу підприємства. Катастрофічний ризик може привести підприємство чи підприємця до краху і банкрутства. Крім того, до категорії катастрофічного ризику (незалежно від величини майнового збитку) варто віднести ризик, пов'язаний із загрозою життю і здоров'ю людей і виникненням економічних катастроф.

На базі розробленої аналітичної таблиці та розрахованих фінансових коефіцієнтів за 2 роки (2022 році та 2023 році) були нараховані бали, з урахуванням динаміки показників по роках (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Бальна шкала для розрахунку комплексного показника ризику

Фінансові коефіцієнти	Значення коефіцієнта		Бальна шкала	
	базисний рік	звітний рік	базисний рік	звітний рік
1.Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	-0,18	0,27	0	0
2.Коефіцієнт фінансової залежності	-5,50	3,68	0	3
3. Коефіцієнт покриття запасів	1,18	1,27	3	3
4.Коефіцієнт фінансової стабільності	-0,15	0,21	3	3
5.Коефіцієнт фінансової стійкості	-0,18	0,27	0	3
Сума в балах	-	-	6	12

Підсумувавши бальні оцінки всіх показників розраховуємо їх середнє значення (комплексний показник ризику) за формулою:

$$КПР = \sum_{i=1}^n БЗ_i / n , \quad (3.1)$$

де КПР – комплексний показник ризику;

$A\zeta_i$ – значення i -го показника, бал;

n – кількість використовуваних показників.

Таким чином, комплексний показник ризику для підприємства ТОВ «Техноком» склав

$$2022 \text{ р.: } \text{КПР} = \frac{12}{6} = 2$$

$$2023 \text{ р.: } \text{КПР} = \frac{6}{6} = 1$$

Отже можна зробити висновок про те, що підприємство стало менш вразливим до негативного впливу ризику в звітному періоді порівняно з базисним.

На основі отриманого значення КПР необхідно віднести підприємство до певної зони ризику. Величину бальної оцінки можна прийняти за центральне значення інтервалу. Тобто, якщо величина припустимого ризику оцінювалась в 2 бали, то зону припустимого його рівня можна прийняти в інтервалі КПР (1,5; 2,5], зону критичного ризику (із центром 1) – КПР (0,5; 1,5].

Отже без ризикову зону і зону катастрофічного ризику відповідно в інтервалах КПР $(-\infty; 0,5]$ і КПР $(2,5; \infty)$.

Таким чином, ТОВ «Техноком» в базисному році знаходиться в припустимій зоні ризику, а в базисному періоді було більш вразливим до впливу ризиків і потрапляло до зони критичного ризику.

Доцільно провести діагностування за допомогою скорингової моделі із трьома балансовими показниками.

На практиці відокремлюють наступні класи за рівнем фінансової стійкості:

I клас – підприємства з гарним запасом фінансової стійкості, що дозволяє бути впевненим у поверненні позикових засобів;

II клас – підприємства, що демонструють деякий ступінь ризику по заборгованості, але ще не розглядаються як ризиковані;

III клас – проблемні підприємства;

IV клас – підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після вжиття заходів з фінансового оздоровлення. Кредитори ризикують втратити свої кошти і відсотки;

V клас – підприємства найвищого ризику, практично неспроможні (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Угрупування підприємств на класи за рівнем платоспроможності

Показник	Межі класів згідно з критеріями				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність сукупного капіталу, %	30 і вище (50 балів)	29,9-20 (49,9-35 балів)	19,9-10 (34,9-20 балів)	9,9-1 (19,9-5 балів)	менше 1 (0 балів)
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і вище (30 балів)	1,99-1,7 (29,9-20 балів)	1,69-1,4 (19,9-10 балів)	1,39-1,1 (9,9-1 балів)	1 і нижче (0 балів)
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і вище (30 балів)	0,69-0,45 (19,9-10 балів)	0,44-0,30 (9,9-5 балів)	0,29-0,20 (5-1 балів)	менше 0,2 (0 балів)
Кордони класів	100 балів і вище	99-65 балів	64-35 балів	34-6 балів	0,0 балів

При цьому рентабельність сукупного капіталу ($R_{ск}$) визначається відношенням прибутку до оподаткування ($Пдн$) до середньорічної вартості всього сукупного капіталу ($К_{ср}$). Розрахуємо значення даного показника по ТОВ «Техноком» на кінець 2022-2023 рр.

$$\text{на кінець 2022 р.} \quad R_{ск} = \frac{-6409}{-6094} \times 100 = 1,05 \%$$

$$\text{на кінець 2023 р.} \quad R_{ск} = \frac{-3175}{-3238} \times 100 = 0,98 \%$$

Як бачимо з отриманих розрахунків, рентабельність сукупного капіталу підприємства має негативну тенденцію до зменшення, за 2023 рік даний показник зменшився по відношенню до 2022 року на 0,07% і склав 0,98%. В цілому така тенденція зумовлена, насамперед, значним зменшенням прибутку ТОВ «Техноком».

Розглянемо показники за фактичними даними ТОВ «Техноком» в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Бальна шкала для розрахунку комплексного показника ризику

Показник	Межі класів згідно з критеріями				
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність сукупного капіталу, %	-	-	-	-	0,98
Коефіцієнт поточної ліквідності	-	-	-	-	0,32
Коефіцієнт фінансової незалежності	-	-	-	0,27	-
Кордони класів	100 балів і вище	99-65 балів	64-35 балів	34-6 балів	0, балів

Використовуючи критерії таблиці 3.3, визначимо, до якого класу належить аналізоване підприємство (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Узагальнююча оцінка фінансової стійкості

Значення показника	на кінець 2022 р.		на кінець 2023 р.	
	фактичний рівень показника	кількість балів	фактичний рівень показника	кількість балів
Рентабельність сукупного капіталу, %	1,05	2,1	0,98	0
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,33	0	0,32	0
Коефіцієнт фінансової незалежності	-0,18	0	0,27	4,7
Всього	-	2,1	-	4,7

Таким чином, як свідчать отримані нами в таблиці 3.5 дані, по ступені фінансового ризику, обчисленої за допомогою даної методики, аналізоване нами підприємство ТОВ «Техноком» на кінець 2023 року відноситься до V класу, до підприємств, що демонструють високий ступінь ризику по заборгованості.

Разом з тим набрана при використанні методики сума балів на кінець звітнього 2023 року (4,7 балів), має тенденцію зменшення оцінки фінансової стійкості. Це в свою чергу говорить про подальшу можливість застосування кардинальних і жорстких заходів для збереження встановленої платоспроможності досліджуваного підприємства. При використанні даної методики кількість розглянутих показників може бути збільшено. Система показників та їх рейтингова оцінка, виражена в балах, в таблиці 3.6, наведеної нижче.

Таблиця 3.6 – Групування показників за критеріями оцінки фінансового стану

Показник	Межі класів згідно з критеріями					
	I клас, бал	II клас, бал	III клас, бал	IV клас, бал	V клас, бал	VI клас, бал
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,25 і вище - 20	0,2 - 16	0,15 - 12	0,1 - 8	0,05 - 4	менш 0,05-0
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,0 і вище - 18	0,9 - 15	0,8 - 12	0,7 - 9	0,6 - 6	менш 0,5-0
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і вище - 16,5	1,9:1,7 - 15:12	1,6:1,4 - 10,5:7,5	1,3:1,1 - 6:3	1,0 - 1,5	менш 1,0-0
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,6 і вище - 17	0,59:0,54 - 15:12	0,53:0,43 - 11,4:7,4	0,42:0,41 - 6,6:1,8	0,4 - 1	менш 0,4-0
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,5 і вище - 15	0,4 - 12	0,3 - 9	0,2 - 6	0,1 - 3	менш 0,1-0
Коефіцієнт забезпеченості запасів власним капіталом	1,0 і вище - 15	0,9 - 12	0,8 - 9,0	0,7 - 6	0,6 - 3	менш 0,5-0
Мінімальне значення межі	100	85 - 64	63,9 - 56,9	41,6 - 28,3	18	-

У цьому випадку групування і характеристика за класами залишається колишньою. Використовуючи ці критерії, визначимо, до якого класу належить аналізоване підприємство ТОВ «Техноком» (табл. 3.7)

Таблиця 3.7 – Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Техноком»

Показник	на кінець 2022 р.		на кінець 2023 р.	
	фактичний рівень показника	кількість балів	фактичний рівень показника	кількість балів
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0007	0	0,0005	0
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,39	0	0,38	0
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,33	0	0,32	0
Коефіцієнт фінансової незалежності	-0,18	0	0,27	8,1
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	-0,54	0	-0,63	0
Всього	-	0	-	8,1

Таким чином, за ступенем фінансового ризику, обчисленої за допомогою даної методики, аналізоване нами підприємство на кінець 2023 року відноситься також до V класу, тобто як вже говорилося раніше до підприємств, що демонструють критичний ступінь ризику по заборгованості. І при цьому набрана при використанні методики сума балів на кінець 2023 року (8,1 балів).

3.2 Оптимізація фінансової стійкості підприємства

Для розробки моделі оптимізації фінансової стійкості в роботі використовується метод кореляційно-регресійного аналізу. Кореляція являє ймовірну залежність між показниками, що не знаходяться у функціональній залежності. Даний метод використовується для визначення тісноти зв'язку між показниками фінансової стійкості.

Для цього введемо наступні позначення: x_1 – коефіцієнт автономії; x_2 – коефіцієнт фінансового ризику; x_3 – коефіцієнт боргу; x_4 – коефіцієнт фінансової стійкості; x_5 – коефіцієнт маневреності; x_6 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами.

Складаємо просту економічну модель:

$$y = ax + b \quad (3.2)$$

де y – середнє значення результативного показника, який знаходиться під впливом факторної ознаки;

x – факторний ознака;

a, b – параметри рівняння регресії;

a – показує, на скільки зміниться результативний показник при зміні факторного на одиницю.

Параметри рівняння регресії за два звітні роки, розраховуємо в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Параметри рівняння регресії ТОВ «Техноком»

Показники	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт фінансового ризику	Коефіцієнт боргу	Коефіцієнт фінансової стійкості	Коефіцієнт маневреності	Коефіцієнт забезпеченості
A	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6
2021	-0,033	0,034	0,03	-0,03	0,045	-0,81
2022	-0,182	0,054	0,087	-0,18	-0,198	-1,42
2023	-0,272	0,081	0,082	0,27	-0,184	-0,57
$f(x)$	-0,162	0,056	0,066	0,020	-0,112	-0,933
Q_{xy}	0,00745	–	-0,00303	–	0,00515	–
Q_{xx}	-0,0012	–	-0,0002	–	-0,0006	–
$a=Q_{xy}/Q_{xx}$	-6,1602	–	15,0754	–	-8,9021	–

Складаємо економічну модель за даними таблиці 3.8 і отримуємо обмеження x_7, x_8, x_9 (табл. 3.9). Таким чином, вирішується завдання максимізації показника x_4 при заданих обмеженнях, тобто, знаходимо оптимальне рішення для підприємства при максимальному значенні коефіцієнта фінансової стійкості.

Таблиця 3.9 – Обмеження показників рівняння

Критерій	Обмеження
x1	$> 0,5$
x2	$< 0,7$
x3	$< 0,4$
x4	$> 0,8$
x5	$< 0,5$
x6	$> 0,1$
x7	$x4 = -0,060x3 + 0,956$
x8	$x2 = -1,778x1 + 1,512$
x9	$x6 = 5,028x5 + 0,128$

Рівняння $x4 = -0,060x3 + 0,956$ свідчить про зниження коефіцієнта фінансової стійкості на 0,060 одиниць у разі підвищення коефіцієнта боргу на 1,0 од.

Рівняння $x2 = -1,778x1 + 1,512$ також свідчить про те, що якщо коефіцієнт фінансового ризику збільшиться на 1,000 од..

Отже, коефіцієнт автономії (незалежності) знизиться до 1,778 од., що призведе до нестійкого фінансового становища компанії.

Однак існує і сприятливий фактор: рівняння $x6 = 5,028x5 + 0,128$ – у разі підвищення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами на 1,000 од., тоді коефіцієнт маневреності буде збільшений до 5,028 од.

Розв'язуємо задачу лінійного програмування при заданих обмеженнях і отримуємо такі значення (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Значення показників фінансової стійкості підприємства

Показник	Значення
x1	0,861
x2	0,000
x3	0,000
x4	0,956
x5	0,000
x6	0,128

Таким чином, при максимальному значенні коефіцієнта фінансової стійкості 0,966 од., який є основним з ринкових коефіцієнтів фінансової стійкості, оптимальне рішення наведене в табл. 3.10 свідчить про те, що у підприємства коефіцієнт фінансового ризику і боргу повинен бути наближений або дорівнює нулю. Але коефіцієнт маневреності при цьому прагнути до нуля, що свідчить про не гнучкому використанні власних джерел.

Однак ці рішення не реалізовується реально на практиці, так як підприємство зв'язку завжди привертало і буде привертати позикові кошти, необхідні для нормальної роботи підприємства. При вирішенні задачі лінійного програмування розрахований оптимальне значення коефіцієнта забезпеченості оборотного капіталу власними джерелами, який правильно визначив розмір необхідних запасів. Хоч коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами фінансування може змінюватися під впливом змін вартості запасів, величини необоротних активів, суми капіталу і резервів.

Таким чином, при правильному користуванні коефіцієнтами фінансової стійкості можна активно впливати на рівень фінансової стійкості, підвищувати його до мінімально необхідного, а якщо він фактично перевищує мінімально необхідний рівень, – використовувати цю ситуацію для покращення структури активів і пасивів.

3.3 Шляхи фінансової стабілізації підприємства в умовах кризової ситуації

Важлива роль в системі антикризового управління підприємством відводиться широкому використанню внутрішніх механізмів фінансової стабілізації. Це пов'язано з тим, що успішне застосування цих механізмів дозволяє не тільки зняти фінансовий стрес загрози банкрутства, а й значною мірою позбавити підприємство від залежності використання позикового капіталу, прискорити темпи його економічного розвитку.

Фінансова стабілізація підприємства в умовах кризової ситуації послідовно здійснюється за такими основними етапами: усунення неплатоспроможності; відновлення фінансової стійкості; забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді.

Усунення неплатоспроможності. Якою б мірою не оцінювався за результатами діагностики масштаб кризового стану підприємства, найбільш нагальним завданням у системі заходів фінансової його стабілізації є відновлення здатності до здійснення платежів за своїми невідкладними фінансовими зобов'язаннями з тим, щоб попередити виникнення процедури банкрутства.

Відновлення фінансової стійкості (фінансової рівноваги). Хоча неплатоспроможність підприємства може бути усунена протягом короткого періоду за рахунок здійснення ряду аварійних фінансових операцій, причини, що генерують неплатоспроможність, можуть залишатися незмінними, якщо не буде відновлена до безпечного рівня фінансова стійкість підприємства. Це дозволить усунути загрозу банкрутства не тільки в короткому, але й у відносно більш тривалому проміжку часу.

Забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді. Повна фінансова стабілізація досягається тільки тоді, коли підприємство забезпечило тривалу фінансову рівновагу в процесі свого майбутнього економічного розвитку, тобто Створило передумови стабільного зниження вартості використовуваного капіталу і постійного росту своєї ринкової вартості. Ця задача вимагає прискорення темпів

економічного розвитку на основі внесення певних коректив в окремі параметри фінансової стратегії підприємства. Скоректована з урахуванням несприятливих факторів фінансова стратегія підприємства повинна забезпечувати високі темпи його операційної діяльності при одночасній нейтралізації загрози його банкрутства в майбутньому періоді.

Кожному етапу фінансової стабілізації підприємства відповідають певні її внутрішні механізми, які в практиці фінансового менеджменту прийнято підрозділяти на оперативний, тактичний і стратегічний (табл. 3.11).

Використовувані перераховані вище внутрішні механізми фінансової стабілізації носять «захисний» або «наступальний» характер.

Таблиця 3.11 - Внутрішні механізми фінансової стабілізації підприємства, що відповідають основним етапам її здійснення

Етапи фінансової стабілізації	Внутрішні механізми фінансової стабілізації		
	Оперативний	Тактичний	Стратегічний
Усунення неплатоспроможності	система заходів, заснована на використанні принципу «відсікання зайвого»		
Відновлення фінансової стійкості		система заходів, заснована на використанні принципу «стиснення підприємства»	
Забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді			Система заходів, заснована на використанні моделі стійкого економічного зростання

Оперативний механізм фінансової стабілізації, заснований на принципі «відсікання зайвого», являє собою захисну реакцію підприємства на несприятливий фінансовий розвиток і позбавлений будь-яких наступальних управлінських рішень.

Тактичний механізм фінансової стабілізації, використовуючи окремі захисні заходи, у переважному вигляді являє собою наступальну тактику, спрямовану на перелом несприятливих тенденцій фінансового розвитку і вихід на рубіж фінансової рівноваги підприємства.

Стратегічний механізм фінансової стабілізації являє собою винятково наступальну стратегію фінансового розвитку, що забезпечує оптимізацію необхідних фінансових параметрів, підлеглу цілям прискорення всього економічного росту підприємства.

Розглянемо більш детально зміст кожного з внутрішніх механізмів, які використовуються на окремих етапах фінансової стабілізації підприємства.

Оперативний механізм фінансової стабілізації являє собою систему заходів, спрямовану, на зменшення розміру поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства в короткостроковому періоді, а з іншого боку, – на збільшення суми грошових активів, що забезпечують термінове погашення цих зобов'язань. Принцип «відсікання зайвого», що лежить в основі цього механізму, визначає необхідність скорочення розмірів як поточних потреб (викликають відповідні фінансові зобов'язання), так і окремих видів ліквідних активів (з метою їхньої термінової конверсії в грошову форму).

Вибір відповідного напрямку оперативного механізму фінансової стабілізації диктується характером реальної неплатоспроможності підприємства, індикатором якої служить коефіцієнт чистої поточної платоспроможності. На відміну від традиційного коефіцієнта поточної платоспроможності підприємства, він вимагає додаткового коригування (визначається кризовим фінансовим станом підприємства) як складу оборотних активів, так і складу короткострокових фінансових зобов'язань.

Зі складу оборотних активів виключається наступна неліквідна (у короткостроковому періоді) їх частину:

- безнадійна дебіторська заборгованість;
- неліквідні запаси товарно-матеріальних цінностей;
- витрати майбутніх періодів.

Зі складу короткострокових фінансових зобов'язань виключається наступна внутрішня їхня частина, яка може бути перенесена на період завершення фінансової стабілізації:

1) розрахунки по нарахованих дивідендах і відсоткам, що підлягають виплаті;

2) розрахунки з дочірніми підприємствами (філіями).

З урахуванням внесення цих коректив коефіцієнт чистої поточної платоспроможності визначається за наступною формулою

$$КЧПП = \frac{ОА - ОАн}{КФО - КФОво} \quad (3.3)$$

де КЧПП – коефіцієнт чистої поточної платоспроможності підприємства в умовах його кризового розвитку;

ОА – сума всіх оборотних активів підприємства;

ОАн – сума неліквідних (у короткостроковому періоді) оборотних активів підприємства;

КФО – сума всіх короткострокових (поточних) фінансових зобов'язань підприємства;

КФОво – сума внутрішніх короткострокових (поточних) фінансових зобов'язань підприємства, яка може бути відкладена до завершення його фінансової стабілізації.

З урахуванням значення коефіцієнта чистої поточної платоспроможності підприємства напрямку оперативного механізму його фінансової стабілізації можуть бути представлені наступною схемою (рисунок 3.1).

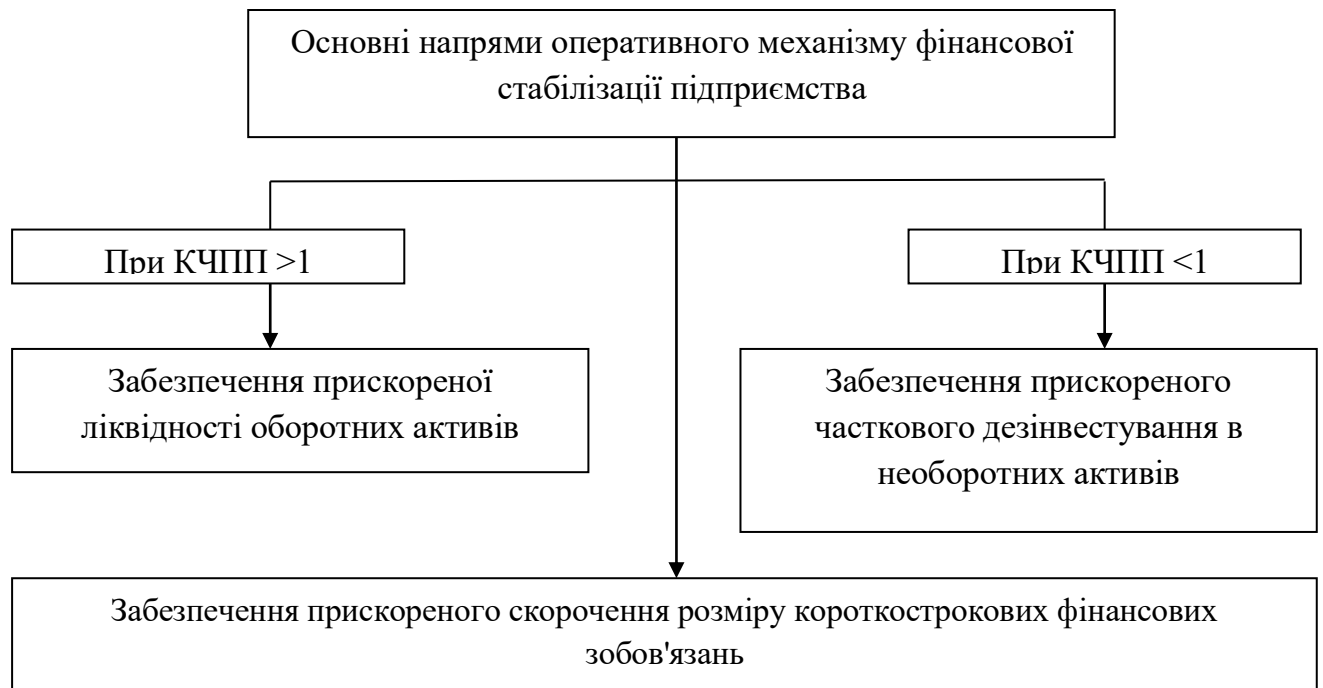

Рисунок 3.1 – Основні напрями оперативного механізму фінансової стабілізації підприємства, що визначаються значенням коефіцієнта чистої поточної платоспроможності

Як видно з наведеної схеми, основою стабілізації є забезпечення збалансування грошових активів і короткострокових фінансових зобов'язань підприємства, що досягається різними методами в залежності від диктуються умов реального фінансового стану підприємства.

Експрес ліквідність оборотних активів, що забезпечує зростання позитивного грошового потоку в короткостроковому періоді, досягається за рахунок наступних основних заходів:

- ліквідації портфеля короткострокових фінансових вкладень;
- прискорення інкасації дебіторської заборгованості;
- зниження періоду надання товарного (комерційного) кредиту;
- збільшення розміру цінової знижки при здійсненні готівкового розрахунку за реалізовану продукцію;
- зниження розміру страхових запасів товарно-матеріальних цінностей;
- уцінки важко ліквідних видів запасів товарно-матеріальних цінностей до

рівня ціни попиту з забезпеченням подальшої їх реалізації та інших.

Прискорене часткове дезінвестування в необоротних активів, що забезпечує зростання позитивного грошового потоку у короткостроковому періоді, досягається за рахунок наступних основних заходів:

- 1) реалізації високоліквідної частини довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфеля;
- 2) проведення операцій зворотного лізингу, у процесі яких раніше придбані у власність основні засоби продаються лізингодавцю з одночасним оформленням договору фінансового лізингу;
- 3) прискореної продажу невикористаного устаткування за цінами попиту на відповідному ринку;
- 4) оренди обладнання, раніше запланованого до набуття в процесі оновлення основних засобів та інших.

Прискорене скорочення розміру короткострокових фінансових зобов'язань, що забезпечує зниження обсягу негативного грошового потоку в короткостроковому періоді, досягається за рахунок наступних основних заходів:

- 1) пролонгації короткострокових фінансових кредитів;
- 2) реструктуризації портфеля короткострокових фінансових кредитів з переведенням окремих з них у довгострокові;
- 3) збільшення періоду надається постачальниками товарного (комерційного) кредиту;
- 4) відстрочення розрахунків за окремими формами внутрішньої кредиторської заборгованості підприємства та інших.

Мета цього етапу фінансової стабілізації вважається досягнутою, якщо буде усунута поточна неплатоспроможність підприємства, тобто обсяг надходження коштів перевищив обсяг невідкладних фінансових зобов'язань у короткостроковому періоді. Це означає, що загроза банкрутства підприємства в поточному відрізку часу ліквідована, хоча і носить, як правило, відкладений характер.

Тактичний механізм фінансової стабілізації являє собою систему заходів, спрямованих на досягнення точки фінансової рівноваги підприємства в майбутньому періоді.

Принципова модель фінансової рівноваги підприємства має наступний вигляд

$$\text{ЧПО} + \text{АТ} + \text{ДАК} + \text{ДСФРп} = \text{ДИСК} + \text{ДФ} + \text{ПУП} + \text{СП} + \text{ДРФ} \quad (3.4)$$

де ЧПО – чистий операційний прибуток підприємства;

АТ – сума амортизаційних відрахувань;

ДАК – сума приросту акціонерного (пайового) капіталу при додатковій емісії акцій (збільшення розмірів пайових внесків у статутний фонд);

ДСФРп – приріст власних фінансових ресурсів за рахунок інших джерел;

ДИСК – приріст обсягу інвестицій, які фінансуються за рахунок власних джерел;

ДФ – сума дивідендного фонду (фонду виплат відсотків власникам підприємства на вкладений капітал);

ПУП – обсяг програми участі найманих працівників у прибутку (виплат за рахунок прибутку);

СП – обсяг соціальних, екологічних та інших зовнішніх програм підприємства, що фінансуються за рахунок прибутку;

ДРФ – приріст суми резервного (страхового) фонду підприємства.

Як видно з наведеної формули, праву її частину складають всі джерела формування власних фінансових ресурсів підприємства, а ліву – відповідно всі напрями використання цих ресурсів.

Тому у спрощеному вигляді модель фінансової рівноваги підприємства, до досягнення якої підприємство прагне в кризовій ситуації, може бути представлена в наступному вигляді

$$\text{ОГсфр} = \text{ОПсфр} \quad (3.5)$$

де ОГсфр – можливий обсяг генерування власних фінансових ресурсів підприємства;

ОПсфр – необхідний обсяг споживання власних фінансових ресурсів підприємства.

З урахуванням можливих обсягів генерування та витрачання власних фінансових ресурсів варіанти моделей фінансової рівноваги можуть бути виражені графічно (таблиця 3.12).

Таблиця 3.12 – Варіанти моделей фінансової рівноваги підприємства в довгостроковому періоді

Необхідний рівень споживання власних фінансових ресурсів в процесі розвитку	Можливий рівень генерування власних фінансових ресурсів		
	Низький	Середній	Високий
Низький	1	2	3
Середній	4	5	6
Високий	7	8	9

Наведені у таблиці принципові моделі фінансової рівноваги були вперше запропоновані для практичного використання французькими дослідниками Ж.Франшоном і В. Романэ.

З наведеної схеми видно, що лінія фінансової рівноваги підприємства проходить через поля А1; А5 і А9. Ці поля називаються полями фінансової рівноваги", так як в них необхідний обсяг споживання власних фінансових коштів (інвестованих у приріст оборотних і в необоротних активів і витрачаються в процесі невиробничого використання прибутку) практично відповідає обсягу виконаних власних фінансових ресурсів. Іншими словами, в цих полях економічний розвиток підприємства забезпечується на принципах самофінансування. Для підприємств, які не стикаються з загрозою банкрутства, така фінансова модель розвитку є найбільш оптимальною.

В умовах кризового розвитку відновлення фінансової стійкості можливо лише при знаходженні підприємства в полях А2; А3 і А6 (при цьому найбільш високі темпи такого відновлення в поле А3). У всіх цих полях обсяг генерування

власних фінансових ресурсів перевищує обсяг додаткового їх споживання, що дозволяє підприємству знизити питому вагу використовуваного позикового капіталу. Ця модель антикризового фінансового управління базується на нерівності $ОГсфр > ОПсфр$.

Що стосується полів А4; А7 і А8, то тривале знаходження у них буде сприяти подальшому поглибленню кризового стану підприємства (особливо в поле А7), так як в цьому випадку його економічний розвиток супроводжуватиметься подальшим зростанням питомої ваги позикового капіталу, а відповідно і зниженням фінансової стійкості.

Які б заходи не вживалися в процесі використання тактичного механізму фінансової стабілізації підприємства, всі вони повинні бути спрямовані на забезпечення нерівності: $ОГсфр > ОПсфр$. Однак в реальній практиці можливості істотного збільшення обсягу генерування власних фінансових ресурсів (лівої частини нерівності) в умовах кризового розвитку обмежені. Тому основним напрямом забезпечення досягнення точки фінансової рівноваги підприємства в кризових умовах є скорочення об'єму споживання власних фінансових ресурсів (правої частини нерівності). Таке скорочення пов'язане з зменшенням обсягу як операційної, так і інвестиційної діяльності підприємства і тому характеризується терміном «стиснення підприємства».

Стиснення підприємства в процесі забезпечення вищенаведеного нерівності повинно супроводжуватися заходами щодо забезпечення приросту власних фінансових ресурсів. Чим більшою мірою підприємство зможе забезпечити позитивний розрив відповідних грошових потоків цієї нерівності, тим швидше воно досягне точки фінансової рівноваги в процесі виходу з кризового стану.

Збільшення обсягу генерування власних фінансових ресурсів, забезпечує зростання лівої частини нерівності, досягається за рахунок наступних основних заходів:

- 1) оптимізації цінової політики підприємства, що забезпечує додатковий розмір операційного доходу;

2) скорочення суми постійних витрат (включаючи скорочення управлінського персоналу, витрат на поточний ремонт тощо);

3) зниження рівня змінних витрат (включаючи скорочення виробничого персоналу основних і допоміжних підрозділів; підвищення продуктивності праці тощо);

4) здійснення ефективної податкової політики, що забезпечує мінімізацію податкових платежів по відношенню до суми доходу та прибутку підприємства (спрямованої на зростання суми чистого прибутку підприємства);

Скорочення необхідного обсягу споживання власних фінансових ресурсів, забезпечує зниження лівої частини нерівності, досягається за рахунок наступних основних заходів:

- зниження інвестиційної активності підприємства у всіх основних її формах;
- забезпечення відновлення операційних позаоборотних активів переважно за рахунок їх оренди (лізингу);
- здійснення дивідендної політики, адекватної кризового фінансового розвитку підприємства з метою збільшення чистого прибутку, що направляється на виробничий розвиток;
- скорочення обсягу програми участі найманих працівників у прибутку (в період кризового розвитку повинні бути істотно знижені суми преміальних виплат за рахунок цього джерела).

Мета цього етапу фінансової стабілізації вважається досягнутою, якщо підприємство вийшло на рубіж фінансової рівноваги, що передбачається цільовими показниками фінансової структури капіталу і забезпечує достатню його фінансову стійкість.

Стратегічний механізм фінансової стабілізації являє собою систему заходів, спрямованих на підтримання досягнутої фінансової рівноваги підприємства у тривалому періоді. Цей механізм ґрунтується на використанні моделі стійкого економічного зростання підприємства, що забезпечується основними параметрами

його фінансової стратегії. Модель сталого економічного зростання має різні математичні варіанти в залежності від використовуваних базових показників фінансової стратегії підприємства. Однак, враховуючи, що всі ці базові показники кількісно і функціонально взаємопов'язані, результати розрахунку основного шуканого показника – можливого для даного підприємства темпу приросту обсягу реалізації продукції (тобто обсягу операційної його діяльності) – залишаються незмінними.

Якщо базові параметри фінансової стратегії підприємства залишаються незмінними в майбутньому періоді, розрахунковий показник буде залишати оптимальне значення можливого приросту обсягу реалізації продукції. Будь-яке відхилення від цього оптимального значення буде або вимагати додаткового залучення фінансових ресурсів (порушуючи фінансову рівновагу), або генерувати додатковий обсяг цих ресурсів, не забезпечуючи ефективного їх використання в операційному процесі.

Якщо ж за умовами кон'юнктури товарного ринку підприємство не може вийти на запланований темп приросту обсягу реалізації продукції або навпаки, може істотно його перевищити, для забезпечення нової щаблі фінансової рівноваги підприємства в параметри його фінансової стратегії повинні бути внесені відповідні корективи (тобто змінені значення окремих базових фінансових показників).

Таким чином, модель сталого економічного зростання є регулятором оптимальних темпів розвитку обсягу операційної діяльності (приросту обсягу реалізації продукції) або у зворотному її варіанті – регулятором основних параметрів фінансового розвитку підприємства (відображених системою розглянутих коефіцієнтів). Вона дозволяє закріпити досягнуте на попередньому етапі антикризового управління підприємством фінансову рівновагу в довгостроковій перспективі його економічного розвитку.

Таким чином, по стратегічному механізму фінансової стабілізації підприємства можна зробити наступні основні висновки:

Максимальний період безкризисного розвитку при досягнутому рівноважному фінансовий стан підприємства визначається періодом відповідності темпів приросту обсягу реалізації продукції їх значенням, розрахованим по моделі сталого економічного зростання. Будь-яке відхилення від розрахункових значень цього показника призводить до втрати підприємством стану фінансової рівноваги.

Стійке економічне зростання підприємства забезпечується наступними основними параметрами його фінансової розвитку:

- коефіцієнт рентабельності реалізації продукції;
- політикою розподілу прибутку (яка відображається коефіцієнтом капіталізації чистого прибутку);
- політикою формування структури капіталу відображається коефіцієнтом фінансового левериджу) або відповідно політикою фінансування активів (відображається коефіцієнтом левериджу активів);
- політикою формування складу активів (відображається коефіцієнтом оборотності активів),
- змінюючи будь-які перераховані параметри фінансової стратегії підприємства можна домогтися прийнятних темпів його економічного розвитку в умовах фінансової рівноваги.

Всі параметри моделі сталого економічного зростання мінливі в часі і в цілях забезпечення фінансової рівноваги підприємства повинні періодично коригуватися з урахуванням внутрішніх умов його розвитку, зміни кон'юнктури фінансового і товарного ринків та інших факторів зовнішнього середовища. Виходячи з цих висновків параметри фінансової стратегії підприємства в процесі антикризового управління й у ході подальшого його розвитку вносяться необхідні корективи, що задаються можливими темпами приросту обсягу реалізації продукції.

Розглянуті методи антикризового управління свідчать про широкий діапазон можливостей фінансової стабілізації підприємства за рахунок використання її внутрішніх механізмів.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі досліджено управління фінансової стійкістю ТОВ «Техноком». Діагностування було проведено за допомогою методу інтегральної бальної оцінки.

Було визначено, що при максимально значущих коефіцієнтах фінансової стійкості, яке становить 0,966, можна зробити висновок, що є одним із ключових ринкових показників фінансової стійкості підприємства. Оптимальне рішення передбачає, що коефіцієнти фінансового ризику та боргу мають прагнути до нуля. Однак одночасно коефіцієнти маневреності також наближаються до нуля, що призводить до недостатньої гнучкості використання у власних джерелах фінансових ресурсів. Проте такі рішення в реальних умовах не завжди реалізуються, наступне підприємство зазвичай залучає позикові витрати для забезпечення своєї нормальної діяльності.

При вирішенні завдань лінійного програмування було розраховано оптимальні значення коефіцієнта забезпечення оборотного капіталу власними джерелами, які дозволили коректно наповнити обсяг запасів. При цьому слід відзначити, що коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами фінансування може змінюватися під впливом таких факторів, як вартість запасів, розмір необоротних активів, обсяг капіталу та резерву.

Отже, правильне використання коефіцієнтів фінансової стійкості дозволяє не тільки підтримувати необхідний рівень стійкості, але й активно впливати на її підвищення. У випадку, коли цей рівень стає мінімально необхідним, підприємство може використовувати таку проблему для оптимізації структури своїх активів і пасивів.

Висновки

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Однією з ключових задач аналізу фінансового стану підприємства є вивчення показників, що характеризують його фінансову стійкість, яка є головною умовою життєздатності підприємства. Визначення межі фінансової стійкості підприємств має істотне практичне значення і належить до найважливіших економічних проблем в умовах переходу до ринку, тому що, недостатня стійкість суб'єктів господарювання в Україні багато в чому є причиною неплатежів, обсяг яких постійно зростає.

Фінансова стійкість підприємства є основною характеристикою, яка характеризує його здатність функціонувати в умовах зовнішнього та внутрішнього середовища, підтримуючи баланс між власними та залученими ресурсами. Це здатність підприємства ефективно управляти фінансами, забезпечуючи довгострокову платоспроможність і стабільний розвиток.

Фінансова стійкість має вирішальне значення для підприємства, зокрема вона забезпечує довгострокову життєздатність підприємства, мінімізує ризики банкрутства, сприяє стратегічному розвитку. Отже, фінансова стійкість є індикатором фінансового здоров'я підприємства, що впливає на його стабільність і здатність до розвитку в умовах динамічного ринкового середовища.

Фінансова стійкість підприємства в умовах військового стану послідовно здійснюється за такими основними етапами:

- усунення неплатоспроможності;
- відновлення фінансової стійкості;
- забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді.

В кваліфікаційній роботі відображені значення і сутність аналізу фінансової стійкості підприємства на прикладі фактичних даних ТОВ «Техноком» за 2021-2023 роки. А саме, розглянуто методи і прийоми аналізу, дана загальна характеристика фінансового стану підприємства. Проаналізована фінансова

стійкість підприємства на основі показників ліквідності, платоспроможності, оборотності та ефективності використання оборотних коштів, рентабельності.

ТОВ «Техноком» входить до Групи компаній Nestlé – найбільшої компанії світу у сфері виробництва продуктів харчування. Слід зазначити, що за останній період ТОВ «Техноком» зіткнулося з численними викликами, зумовленими військовим вторгненням РФ в Україну. Основними завданнями менеджменту підприємства були збереження життя та здоров'я співробітників, створення безпечних умов для відновлення виробничих процесів, а також адаптація до нестабільної економічної ситуації. Крім того, суттєвий вплив на діяльність підприємства здійснило зростання вартості сировини та енергоносіїв, що позначилося на фінансовій стійкості і фінансових результатах. Так у 2023 році, в результаті простоїв виробництва та тимчасової зупинки продажів в 2022 році, ТОВ «Техноком» зазнало значного збитку у розмірі – 141,838 млн грн, який складався, з чистого збитку від курсової різниці, збитку від знецінення основних засобів, збитку від списання зіпсованих запасів до чистої вартості реалізації. І, як наслідок, на кінець 2023 р. мало від'ємне значення власного капіталу в сумі 334,6 млн. грн (2022 р. – 200,5 млн. грн).

Діагностування фінансової стійкості підприємства було проведено методом інтегральної бальної оцінки. В результаті аналізу фінансового стану був зроблений висновок, що структура балансу незадовільна і підприємство неплатоспроможне. Для більш детального з'ясування причин незадовільного стану був проведений аналіз структури майна підприємства та джерел його формування. За даними пасиву видно, що частка власних коштів мала, і на підприємстві спостерігається непокритий збиток. В балансі підприємства представлений цілий ряд позикових джерел, які хоча і є такими, за своєю природою дуже близькі до власних. Сталося зростання кредиторської заборгованості перед бюджетом і позабюджетними фондами, що є негативним фактором. Так, за 2023 р значення коефіцієнту поточної ліквідності (0,36) вказує на те, що ТОВ «Техноком» володіє недостатнім обсягом оборотних активів для погашення своїх поточних зобов'язань. Це було зумовлено короткостроковою поворотною фінансовою допомогою від пов'язаної

сторони на суму 490,9 млн грн, щодо якої підприємством очікується пролонгація дати повернення позики. Отже ризик ліквідності підприємства виникає за рахунок недостатності ліквідних активів для виконання зобов'язань, за якими настають терміни погашення. Тому з метою управління цим ризиком, підприємству слід зробити бюджетування грошових потоків залежно від очікуваних термінів виконання зобов'язань за відповідними інструментами. Одночасно слід проводити моніторинг внутрішніх резервів ліквідності та платоспроможності підприємства, зокрема економію ресурсів, оптимізацію структури капіталу, комплекс заходів з підвищення якості створеної продукції.

Також на фінансову стійкість ТОВ «Техноком», виходячи з специфіки її продукції, впливає валютний ризик, який пов'язаний із торговою дебіторською заборгованістю, а також із поточними та довгостроковими зобов'язаннями. Для управління цим ризиком підприємству доцільно використовувати поточний аналіз змін валютних курсів на фінансових ринках.

В ході проведення діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «Техноком» з використанням різних моделей було визначено, що підприємство знаходиться у критичній фінансовій ситуації. У роботі була проведена оцінка впливу факторів ризику, як одного із головних елементів ефективного управління фінансово-кредитними ризиками. Для аналізу впливу та ймовірності виникнення ризиків розроблена карта ризиків, як інструмент визначення рівня їх впливу, управлінню та класифікації можливих наслідків.

Таким чином, антикризове управління повинно стати невід'ємною частиною діяльності ТОВ «Техноком» і спрямоване на досягнення його стратегічних цілей, а саме прогнозування, виявлення та оцінювання ризиків, які можуть впливати на його діяльність у короткостроковій та довготривалій перспективі.

Слід зазначити, що в сучасних умовах господарювання на фінансову стійкість ТОВ «Телеком» суттєвий вплив здійснюють ряд факторів, серед них:

- Національний банк України запровадив валютні обмеження на виплату основної суми кредиту та відсотків за кордон, поки діє воєнний стан;

- невизначеність поточної ситуації призводить до значної волатильності цін (включаючи, але не обмежуючись цінами на енергоносії, сировину);
- небезпека ракетного обстрілу і, як наслідок, проблеми з електропостачанням у разі пошкодження енергетичних об'єктів;
- існують обмеження на постачання сировини, яка використовується у виробництві продукції, оскільки частина території України окупована;
- існують короткі затримки в постачанні імпоротної сировини та експорту готової продукції через протести польських перевізників та фермерів на кордоні.

Для розробки моделі оптимізації фінансової стійкості в роботі використовується метод кореляційно-регресійного аналізу. Кореляція являє ймовірну залежність між показниками, що не знаходяться у функціональній залежності. Даний метод використовується для визначення тісноти зв'язку між показниками фінансової стійкості.

Бізнес-модель підприємства з оптимізації фінансової стійкості визначає, що згенеровані грошові потоки від фінансового активу слід організувати: або шляхом одержання договірних грошових потоків, або шляхом продажу фінансового активу.

Рекомендації з підвищення фінансової стійкості підприємству наступні:

- 1) диверсифікація джерел доходів;
- 2) оптимізація витрат (проведення аудиту витрат для надлишкових чи неефективних статей; застосування енергозберігаючих технологій: використання цифрових інструментів для автоматизації бізнес-процесів);
- 3) управління борговими зобов'язаннями (рефінансування боргів на вигідних умовах; оптимізація структури кредитного портфеля; зниження залежності від короткострокових запозичень);
- 4) зміцнення ліквідності (створення резервного фонду для покриття непередбачених витрат, удосконалення системи управління оборотним капіталом, включаючи швидкий обіг дебіторської заборгованості);

5) управління валютними ризиками (використання хеджування для мінімізації впливу валютних коливань, укладання контрактів у стабільній валюті або використання мультивалютних рахунків);

6) удосконалення процесу фінансового бюджетування (розробка реалістичних довгострокових фінансових прогнозів; поточний моніторинг виконання фінансових планів із внесенням коректив);

7) розвиток партнерських відносин;

8) інвестиції в розвиток персоналу (підвищення кваліфікації працівників у сферах фінансового управління та аналітики; стимулювання ініціативності співробітників щодо впровадження інновацій);

9) управління ризиками (впровадження системи оцінки та моніторингу ризиків; розробка кризових сценаріїв та планів реагування);

10) підвищення прозорості та довіри на підприємстві (впровадження відкритих фінансів та дотримання міжнародних стандартів ведення бізнесу).

Практичне застосування цих рекомендацій допоможе ТОВ «Техноком» зменшити ризики, ефективно використовувати ресурси та забезпечити стабільний розвиток навіть у складних економічних умовах.

Список використаної літератури

1. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. К. : Знання. 2016. 287 с.
2. Аверіна М. Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. №9. С. 92-100
3. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2009. 398 с.
4. Біла О. Г. Фінанси підприємств : навч. посібник. Львів: Магнолія, 2009. 38с
5. Боронос В. Г. Управління фінансовою санацією підприємств : навч. посіб. Суми : СумДУ. 2010. 437 с.
6. Ганжа Ю. В. Міжнародна практика факторного аналізу прибутку підприємства. *Економіка & держава*. 2007. №4. С. 35-36.
7. Деркач О.В. Проблеми аналізу фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка* URL: [http:// www.ekonomy.nauka.com.ua/?op=1;'=z](http://www.ekonomy.nauka.com.ua/?op=1;'=z) 1982 (дата звернення : 17.10.2024)
8. Денисенко М. П., Зазимко О. В. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств *Агросвіт* № 10, 2015. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/10_2015/10.pdf (дата звернення : 19.10.2024)
9. Дорошенко А. П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2010. №3. С. 72.
10. Економічна теорія : навч. посібник / За ред. В.О. Білика, П.Т. Савлука; 4-е вид., перероб. та доп. К. : ННЦ ІАЕ. 2004. 560 с.
11. Економічний словник-довідник / За ред. С.В. Мочерного. К.: Феміна, 2005. 368 с.
12. Загородній А.Г. Фінансовий словник. К. : Знання, КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. ін.-ту НБУ. 2011. 566 с.
13. Заюкова М. С. Теоретичні аспекти дефініції «Фінансовий стан підприємства» URL: http://intkonf.org/ke_nzayukovamskjvalchukapteoretichni aspektidefinitiyifinansjviystanpidpriemstva/ 5 (дата звернення : 22.10.2024)

14. Івченко Л. І. Аналіз фінансового стану підприємства: інформаційне та методичне забезпечення. *Фінанси, облік і аудит*. 2015. Випуск 1 (25). С.197- 210.
15. Ільчук М. М. Підприємницька діяльність. К. : Вища освіта, 2006. 543 с.
16. Ковалевська А. В. Фінанси: навч. посіб. К., 2015. 196 с.
17. Ковалевська А. В., Расєєв С. І. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства. *Бізнес Інформ*. 2012. № 3. С. 163-169.
18. Кобилецький В. Р. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу. Онлайн-журнал «Financial Analysis online» URL: <https://www.finalon.com/slovnik-ekonomichnikh-pokaznikiv/338-pokaznikrentabelnosti-vlasnogo-kapitalu>. (дата звернення : 17.10.2024)
19. Коефіцієнт рентабельності продажів: стаття. URL: <https://blog.financemarket.ru/ros-return-on-sales-rientabelnost-prodazh> (дата звернення 27.10.2024)
20. Коефіцієнт рентабельности инвестированного капитала ROIC. URL: <https://profmeter.com.ua/Encyclopedia/detail.php?ID> (дата звернення : 03.11.2024)
21. Лазарєва А. С. Особливості аналізу фінансових результатів на підприємстві. *Управління розвитком*. 2013. № 4 (144). С. 175–178
22. Мних Є. В. Економічний аналіз: Підручник. 2-ге вид. К.: ЦНЛ, 2005. 472 с
23. Патарідзе-Вишинська М. В. Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний і зарубіжний досвід . *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. №2. С. 25-37
24. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39 URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (дата звернення : 04.10.2024)
25. Сандара С. В. Фінансовий аналіз діяльності підприємства : навч. посібник. К.: Знання, 2005. 662 с.
26. Савченко О. С., Тельник Ю. М. Проблеми застосування збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2011. № 1. С. 192–203.

27. Сокольська Р. Б. Телікман В. Д., Якімова Т. Фінансовий аналіз: Ч. 2. Спеціальні методи фінансового аналізу. Дніпро: НМетАУ, 2016. 76 с.
28. Сорока Й. Й. Зарубіжний досвід оцінювання фінансового стану підприємств у сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. №2 (46). С. 363–367.
29. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібник. К. : КНЕУ. 2004. 412 с.
30. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.
31. Федорович Р. В., Югородна О. М., Ярединська В. М. Фінансовий аналіз: навч. посібник. Тернопіль: ТАНГ, 2011. 149 с.
32. Фінансовий аналіз : навч. посібник / І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
33. Фінансовий аналіз діяльності підприємства: підручник. URL: https://pidru4niki.com/1580011943608/finansi/finansoviy_analiz_diyalnosti_pidpriyemstva (дата звернення : 11.11.2024)
34. Фінансовий аналіз: навч. посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. 304 с.
35. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посібник. К. : Кондор. 2007. 400 с.
36. Череп А. В. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К. : Кондор, 2020. 277 с.
37. Цал-Цалко Ю. С. Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія практика та інтерпретація: Монографія. Житомир: Житомир. держ. технолог. ун-т, 2004. 506 с
38. Чемчикаленко Р. А. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 27. С. 350–354.
39. Чепка В. В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 649–655.

40. Черниш С.С. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану на вітчизняних підприємствах *Всеукраїнський науково виробничий журнал "Інноваційна економіка"*. 2012. № 5. С. 142-146.
41. Чумак О. Економічна діяльність підприємств: сутність, концептуальна парадигма, регулювання. *Економічний дискурс*. 2019. Вип. 2. С. 104-112.
42. Шаховалова Є.О. Управління прибутком: теоретичний аспект . *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013. № 2. Т. 3. С. 216-222.
43. Шелест О. С. Фінансовий аналіз. Київ : Кондор. 2009. 194 с.
44. Шморгун Н. П. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури. 2006. 528 с.
45. Шурпенкова Р. К. Методика аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. *Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір*. Вип. 1 (99). 2013. С.118-116.
46. Як фінансування підприємств спотворює конкуренцію? Центр економічної стратегії. 20.05.2020 р. URL : <https://ces.org.ua/how-does-utility-financing-impairs-competition> (дата звернення : 27.10.2024)
47. Якісний і кількісний аналіз ризиків: підручник. URL: https://pidru4niki.com/87736/menedzhment/yakisniy_kilkisniy_analiz_rizikiv (дата звернення : 22.10.2024)
48. Яцух О. О. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. № 3. Т. 29 (68). С. 173–180.
49. Kryvovyazyuk I. Business diagnostics as a universal tool for study of state and determination of corporations development direction and strategies. *Academy of Strategic Management Journal*. 2021. Volume20, Issue 2.
50. Rusina Y.O., Polozuk Y.V. The economic essence of financial sustainability of an enterprise and factors influencing it. *International scientific journal*, 2015. №. 2 Pp. 91-94.

АКТ

перевірки кваліфікаційної роботи магістра на наявність ознак
академічного плагіату

Відповідно до даних сервісу Strikeplagiarism кваліфікаційна робота «Оцінка та управління фінансовою стійкістю підприємства», автора: Тельманова Є.С. містить 47,45 % запозичень. Ознаки академічного плагіату – відсутні.

Перевірку виконала доцент кафедри «Фінанси, облік і аудит» Вікторія Орлова

09.12.2024 р.